SFÂNTUL GRIGORIE TEOLOGUL

DESPRE IUBIREA DE SĂRACI

Cât timp pluteşti
mânat de vânt prielnic,
întinde mâna
celui căzut pradă valurilor.
(Cap. 28)

Editura Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor

SFÂNTUL GRIGORIE TEOLOGUL

DESPRE IUBIREA DE SĂRACI

Cât timp pluteşti
mânat de vânt prielnic,
întinde mâna
celui căzut pradă valurilor.
(Cap. 28)

Traducere şi adaptare de
Preot Dr. Gheorghe Tilea

Tipărită cu binecuvântarea
Î. P. S. Pimen
Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor

Editura Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor
Suceava, 2006

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
GRIGORIE TEOLOGUL, st.
Despre iubirea de săraci / Sfântul Grigorie Teologul; carte tipărită cu binecuvântarea Î. P. S. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor. - Suceava: Editura Arhiepiscopiei Sucevei şi Rădăuţilor, 2006
ISBN (10) 973-7656-05-9; ISBN (13) 978-973-7656-05-6

I. Pimen, Arhiepiscop al Sucevei şi Rădăuţilor

2

Ediţia de faţă reproduce textul original, publicat la Bucureşti, cu ortografie aflată în vigoare în 1948, anul apariţiei.

CUVÂNT INTRODUCTIV

Ca și marii lui tovarăși de apostolat și de gândire creștină, Sf. Ioan Gură de Aur și Sf. Vasile cel Mare, în Orient și Sf. Ambrozie și Fericitul Augustin, în Occident, Sf. Grigorie Teologul, celebrul autor al „Celor cinci cuvântări despre Dumnezeu", nu este cu nimic mai prejos de ei pe terenul practic, în latura moral-socială a vieții creștine, chiar dacă, în concret, nu a clădit o Vasiliadă, de mărimea unui adevărat oraș, ori un spital Constantinopolitan, acele neîntrecute realizări ale Creștinismului, prin divina și neegalata lui forță interioară, pusă în slujba filantropiei și asistenței sociale.

In slujba Dumnezeului social inviat și prin credința nestrămutată în inspirația Scrierilor Sfinte, Sf. Grigorie Teologul ca și ceilalți mari Sfinți Părinți ai timpului său, a prezentat Creștinismul ca pe un fapt de credință, ca pe o Teologie și în acelaș timp și ca pe un fapt de viață înaltă, ca pe o sumă a virtuților, ca pe Morala neegalată. Ca și pentru Sfântul Ioan Gură de Aur, spre exemplu[1]*, și pentru Sfântul Grigorie Teologul, Creștinismul este o știință, o învățătură a credinței și o învățătură ori știință a virtuții. Un creștin, o zidire creștină desăvârșită, se realizează numai prin armonia dintre aceste două însușiri fundamentale ale Creștinismului, numai prin împletirea lor reciprocă. Credința și filosofia faptelor la Sf. Ioan Gură de Aur, sunt unul și acelaș lucru cu teoria ori contemplarea și viața morală la Sf. Grigorie Teologul. Atât Vechiul, cât și Noul Testament, spune el. lăudând pe Marele Atanasie, cuprind deopotrivă atât contemplarea Dumnezeirii, cât și splendoarea vieții virtuoase și „le împletesc minunat pe amândouă cu un adevărat lanț de aur,... folosindu-se de viața*

1. Vezi, De Sacerdotio, lib. IV, 5, 8, 9. P. G. XLVIII.

morală ca de un călăuzitor către contemplarea lui Dumnezeu și de aceasta ca de o pecetie a vieții morale" [2].

Mare temeinicitor critic în domeniul rațiunii pure, el este deopotrivă de mare și în domeniul rațiunii practice. Criteriile raționale ale credinței, pe care o știe coroborată de forța interioară a Sfântului Duh, sunt, însă, o recunoaște, absolut necesare, dar, cum ele nu sunt la îndemâna oricărei înțelegeri, rămân mai de primă nevoie, în faptul Creștinismului, criteriile practice, al căror corolar stă în iubirea față de Dumnezeu, o cale cu mult mai bună către adevăr, decât discuțiile și contrazicerile raționale asupra naturii lui [3]. *Mai mult decât „doctori în cunoașterea lui Dumnezeu", creștinii sunt, pentru Sf. Grigorie Teologul, „doctori în virtute"* [4].

Rămânând în ordinea practică, de unde, mai mult ca de oriunde se vede adevărata și neîntrecuta putere și dumnezeire a Creștinismului, virtutea creștină care le însumează aci pe toate celelalte este iubirea lui Dumnezeu și reflexul, corelata ei practică, iubirea față de aproapele, iubiri care, cum observă marii Sfinți Părinți, strălucesc pe cerul de aur al Sfintei Scripturi, ce fel soarele pe cerul material al existenții fizice. Numele pe care și-l vrea Dumnezeu, ca mai propriu, este cel de „iubire" (I Ioan, IV, 16). Capul Legii și al Profeților, cum spune Evanghelistul Matei XXII, 35), este iubirea. Și nu este nimic mai absurd pentru un creștin, interpretează Sfântul nostru, ca să adore și să se fălească cu Dumnezeul iubirii și să se arate în acelaș timp neuman și vrăjmaș și să ascundă lumina drumurilor vieții creștine izvorâtă din căldura și din pacea iubirii lui Dumnezeu [5].

---

2. In laudem Athanasii, VI, P. G. XXXV, col. 1088. Vezi și «Despre iubirea de săraci», cap. 4 fine, unde vorbește despre θεωρία și πρᾶξις. O prețuire deosebită dă însă «făptuirii», care, cum vedem în cap. 6 fine, poate să îndeplinească și rolul «contemplării» (θεωρία), și pe drept, de vreme ce, cum vedem în cap. 4, ea primește pe Hristos (adică pe săracul, pe fratele lui mai mic), îl îngrijește și îi arată iubire prin fapte. In acest fel, aceste două noțiuni fundamentale în știința și în morala creștină, deși separate, sunt împreunate de Sf. Grigorie într'o desăvârșită unitate.

3. Vezi, Carminum Liber I. Theologica. Sectio II. Poemata Moralia, vers. 984—986, P. G. XXXVII, col. 751.

4. Vezi, De pace, II, 3, P. G. XXXV, col. 1133.

5. Vezi, De pace II, 4, P. G. XXXV, col. 1136.

Dumnezeu este iubire și vrea să-l iubim, mai mult decât prin orice, prin iubirea dintre noi, pe care el insuși a pus-o drept lege a iubirii noastre față de el. Acest lucru este spus de Sfinții Părinți, în lumina Sfintei Evangheliii, cu o deosebită putere de convingere, de credință chiar. „Acest lucru este capul virtuților, acest lucru este temelia tuturor poruncilor lui Dumnezeu, căci prin iubirea față de Dumnezeu intră și iubirea față de aproapele", spune Sf. Ioan Gură de Aur[6]. *Acelaș lucru este spus de Fer. Augustin, în cuvinte aproape identice: „Cel care iubește cu sfințenie și duhovnicește pe aproapele său, pe cine iubește el în acesta, dacă nu pe Dumnezeu"?*[7]. *Și: „Unde este iubirea aproapelui, acolo este cu necesitate chiar și iubirea lui Dumnezeu"*[8]. *Și tot mai limpede: „Dacă se socotește cu atențiune, aceste două precepte sunt așa de strâns legate între ele, încât nici iubirea lui Dumnezeu nu poate să existe în om, dacă nu-și iubește aproapele și nici iubirea aproapelui, dacă nu iubește pe Dumnezeu"*[9]. *Și acelaș lucru îl spune Sf. Grigore Teologul, într'un întreg tratat, cum se va vedea din traducerea de față, care, pe lângă temeiurile naturale ale iubirii dintre noi, este cel mai frumos și duios tratat despre iubirea aproapelui prin și pentru iubirea lui Dumnezeu.*

Dar, ceeace aduce îndeosebi și cu un plus de căldură, Sfântul Grigorie Teologul, aci, în acest concept creștin fundamental al iubirii aproapelui, este, pe de o parte, sublimul sacrificiului uman în jertfirea față de aproapele în nevoie și suferință, în lumina sacrificiului divin al Mântuitorului, sacrificiu de iubire față de lume, pentru reînoirea omului căzut. Nicio religie din lume, ne lasă să înțelegem Sf. Grigorie, nu a prezentat cândva pentru viața socială a lumii, o atât de sublimă cooperare între om și Dumnezeu, pentru reînoirea omului prin sacrificiul iubirii divine față de el și prin sacri-

---

6. In Genes. hom. LV, 3, P. G. LIV, col. 483.

7. In Joan. Evang. Tract. LXV, cap. XII, 2, P. L. XXXV, col. 1809.

8. In Ioan. Evang. Tract. LXXXIII, cap. XV, 3, P. L. XXXV, col. 1846.

9. De fide et opere, 10, cit. după Atanasie Mironescu Craioveanul, Manual de Teologie Morală, București 1895, p. 668.

fiiul omului față de aproapele său. Prin această iubire față de aproapele, pentru și prin iubirea lui Dumnezeu, spune Sfântul Grigorie, cu putere de imperativ categoric pentru mântuire: „Reînoește-ți întreaga-ți viață, tot drumul de mers al traiului tău pământesc" [10]. *Pe de altă parte, în acelaș concept exclusiv creștin al iubirii aproapelui, este subliniată, cu aceeași putere și căldură de convingere, divina iconomie a suferinții omenești. Tocmai pentru o cât mai strânsă și mai divină iubire între oameni, supune Sf. Grigorie, a îngăduit Dumnezeu sărăcia și suferințele. Nevoia și suferința, cu toate lacrimile și neajunsurile lor, sunt singurele care ne mai aduc aminte că suntem oameni și că trebuie să fim solidari. Fără ele, ar dispare una dintre cele mai solide și naturale legături din complexul natural-spiritual al umanității. Și acest lucru îl cunoaște până și natura, care are în ea comiserarea „stabilită ca o lege" esențială* [11].

Sunt deci acestea rațiunile fundamentale pentru care adevărații, adică serioșii și consecvenții creștini, și-au făcut și își fac din iubirea cea nouă adusă de Hristos în lume, conducătoarea și moderatoarea vieții lor întregi [12]. *Și aceste gânduri, cu care premergem traducerea lucrării „Despre iubirea de săraci", fac bogăția duhovnicească a Sfântului Grigorie Teologul, pe care bogăție, unind-o cu averea sa proprie moștenită dela părinți și lăsată, ca un exemplu concret al iubirii față de Dumnezeu, pentru folosința exclusivă a săracilor din sarcina Bisericii din Nazianz* [13], *o dă, în realitate, și bogaților și săracilor, pe unii făcându-i mai darnici și mai iubitori față de Hristoșii suferitori, care bogați, „cât timp plutesc mânați de vânt prielnic, trebuie să întindă mâna la cei căzuți pradă valurilor"* [14], *iar pe alții întremându-i în nevoi și suferințe prin umanitare alinări.*

In felul acesta, luptând pentru împământenirea nouei iubiri evanghelice, substanțiată în supremul sacrificiu al lui

10. In Novam Dominicam, VII, P. G. XXXVI, col. 616.
11. Vezi, De pauperorum amore, 15. P. G. XXXV, col. 876.
12. Vezi, De pace, III, 1, P. G. XXXV, col. 1152.
13. Vezi, S. Gregorii Theologii exemplum Testamenti..., P. G. XXXVII, col. 390.
14. De pauperorum amore, 28, P. G. XXXV, col. 896.

Dumnezeu pentru om și al omului față de om, sub divina impulsie firească în el, alături de ceilalți mari luptători ai iubirii lui Dumnezeu, din secolul său, Sfântul Grigorie pune, în adevărata lui lumină și pe adevărata și originara lui cale de misiune, „Apostolatul Creștin", care, alături de marele cuvânt al Sfântului și întâi între Apostoli Pavel (I Corinteni, III, 9), este „Colaborare cu Dumnezeu".

Și această „colaborare", înțelegem din strădania comună a secolului al IV-lea creștin, este realizată întotdeauna când omul se găsește curat alături de om, când se găsește întocmai în alt om, în lumea întreagă și cu totul la un loc în Dumnezeu, prin Hristos Iisus, Dumnezeul iubirii și nădejdiilor noastre de aici și de dincolo, din care și prin care sunt toate și căruia îi trebuiesc raportate și aduse toate.

SFANTUL GRIGORIE TEOLOGUL

DESPRE IUBIREA DE SARACI[15]

1. O, bărbaţi şi cu noi împreună săraci, căci cu toţii suntem săraci şi ducem lipsă de harul dumnezeesc, deşi părem că ne întrecem unii pe alţii, cu mici măsuri măsurându-ne, primiţi-ne cuvântarea despre iubirea de săraci [16], nu cu sărăcie, ci cu râvnire sufletească, ca să vă îmbogăţiţi cu bogăţia din împărăţia cerurilor. Rugaţi-vă dar împreună cu mine ca să v'o procurăm

---

15. Această cuvântare a văzut lumina tiparului în mai multe limbi şi în diferite vremuri. Astfel este tradusă în limba italiană, în vol. II din La Voce dei Padri; în limba germană, în Bibliothek der Kirchenväter, în traducerea lui Philipp Haeuser (Des heiligen Bischofs Gregor von Nazianz Redem, I. Bd., München 1928) şi Röhm. In limba română în lucrarea «Cuvinte oarecare... din Sf. Vasile cel Mare şi Grigore Cuvântătorul de Dumnezeu...», care lucrare este tradusă la începutul sec. 19, şi se află la biblioteca Academiei Române, cărţi vechi Nr. 1293, dela pag. 524 înainte (vezi Bibliografia românească veche, 1508-1830, de I. Bianu şi Dan Simonescu, III, fasc. III-VIII, 1817-1830, Ediţiunea Academiei Române, Bucureşti, 1936).

16. Traducerea exactă a titlului este «Despre iubirea sărăciei». Cuprinsul cuvântării însă cere traducerea «Despre iubirea de săraci». Am preferat deci traducerea indicată de cuprins. La fel este tradus, de altfel, şi în Patrologia greacă şi alte traduceri, cum este şi cea românească mai sus amintită.

In ce priveşte acest titlu, mulţi codici îl au în varianta Περὶ Πτωχοτροφίας, adică «Despre hrănirea săracilor». Fericitul Ieronim, mărturie contimporană cu apariţia cuvântării în cauză, ne informează, în De Script. Eccles., că titlul era Περὶ φιλοπτωχίας, ci nu Περὶ Πτωχοτροφίας. Justeţea mărturiei lui Ieronim este confirmată chiar de Sf. Grigorie de Nazianz, în cap. I din cuvântarea de faţă, unde anunţă că vorbeşte Περὶ φιλοπτωχίας adică «Despre iubirea de săraci».

Cuvântarea a fost ţinută în Cezareea, în anul 373.

şi noi cu îmbelşugare şi să vă hrănim sufletele cu cuvântarea şi să frângem la cei flămânzi pâinea duhovnicească, fie făcând să plouă hrană din cer, ca Moise acela din vremea dedemult [17] şi dăruindu-vă pâine îngerească [18], fie hrănind în pustie mii de oameni şi până la săturare [19], cu puţine pâini, cum a făcut mai pe urmă Iisus, pânea cea adevărată şi izvorul vieţii celei adevărate.

Nu este însă lucru chiar atât de uşor să găseşti între virtuţi pe cea care le întrece pe toate şi să-i dai aceleia privilegiul întâietăţii şi cununile victoriei, după cum nici într'o livadă toată înflorită şi plină de arome, nu este atât de uşor să găseşti pe cea mai frumoasă şi mai binemirositoare floare, în timp ce care mai de care ţi-atrage după ea mirosul şi privirea şi te îndeamnă s'o culegi pe ea mai întâi [20]. După socotinţa mea însă, spre a putea face o alegere între cele despre care am să vă vorbesc, aşa am să privesc lucrurile.

2. Frumos lucru este credinţa, nădejdea şi iubirea, aceste trei virtuţi [21]. Şi martor al credinţei este Abraam, care s'a făcut drept la Dumnezeu prin credinţă [22]; martor al nădăjdiei este Enos, care cel dintâi a nădăjduit să cheme pe Domnul [23] şi toţi drepţii, care greu au pătimit din cauza nădejdiei; martor al iubirii este dumnezeescul Apostol, care a îndrăznit să vorbească ceva şi împotriva sa însuşi, din pricina lui Izrael [24], şi Dumnezeu însuşi, care se numeşte pe sineşi iubire [25]. Frumos lucru este ospitalitatea şi martor al ei, între cei drepţi, este Lot sodomiteanul [26], sodomitean însă nu prin felul său de viaţă, iar între

17. Eşire, XVI, 14...
18. Psalm LXXVIII, 25.
19. Matei XIV, 15.
20. O comparaţie similară găsim şi la Sf. Ioan Gură de Aur, în Omilia I către poporul Antiohian (Despre Statui).
21. Vezi I Cor. XIII, 13.
22. Facere, XV, 6.
23. Facere, IV, 26.
24. Romani, IX, 3.
25. I Ioan, IV, 8.
26. Facere, XIX, 3.

cei păcătoşi, martoră este desfrânata Raab [27], desfrânată însă nu din împingerea sufletului ei, care, pentru iubirea-i faţă de străini, a fost şi lăudată şi mântuită. Frumos lucru este iubirea de fraţi şi martor al ei este Iisus, care a suportat să fie chemat nu numai frate al nostru, dar şi să pătimească pentru noi. Frumos lucru este iubirea de oameni şi martor al ei este acelaş Iisus, care nu numai că a creat pe om pentru fapte bune [28] şi a înjugat cu ţărâna sufletul călăuzitor către lucrurile cele mai frumoase şi agonisitor al celor de sus, ci s'a făcut până şi om pentru mântuirea noastră. Frumos lucru este îndelunga răbdare şi martor al ei este tot El însuşi, când opreşte nu numai legiunile de îngeri contra celor răsculaţi asupra lui şi care-l tiranizau [29] şi când nu numai că ceartă pe Petru care ridicase sabia [30], ci pune la locul ei urechea celui rănit. Şi martor al îndelung răbdării este mai în urmă Ştefan [31], ucenicul lui Hristos, care s'a rugat pentru iertarea celor care-l băteau cu pietre. Frumos lucru este blândeţea şi martori aci sunt Moise [32] şi David [33], care au mărturisit-o mai înainte de alţii şi învăţătorul acestora, care nu se sfădeşte, nu strigă, nu-şi dă drumul glasului pe uliţe, nu se împotriveşte celor care-l duc [34].

3. Frumos lucru este râvna şi martor al ei este Finees, care a străpuns cu sabia pe femeia madianită împreună cu Israeliteanul, ca să ridice ruşinea dintre fiii lui Israel [35], şi care şi-a tras numele din această dispoziţiune a sufletului său şi după el martori ai ei sunt cei care zic: «Râvnind am râvnit după Domnul [36]» şi «Vă râvnesc cu râvna lui Dumnezeu» [37] şi «Râvna casei tale m'a mâncat pe mine» [38], şi nu numai cu vorba spunând aceasta, ci şi simţindu-o în suflet. Frumos lucru este mu-

---

27. Iosua, II, 1...
28. Efeseni, II, 10.
29. Matei, XXVI, 53.
30. Luca, XXII, 50, 51.
31. Fapte, VII, 59.
32. Numeri, XII, 3.
33. Psalmul CXXXI, 1.
34. Isaia, XLII, 2 şi LIII, 7.
35. Numeri, XXV, 7.
36. I Regi XIX, 14.
37. II Cor. XI, 2.
38. Psalmul LXIX, 10.

cenicirea trupului şi de aceasta să te convingă Pavel, pedepsindu-se încă pre sineşi [39] şi înspăimântând prin Israel pe cei care se bizuie pe ei înşuşi şi dau frâu liber trupului, şi Iisus însuşi, când posteşte şi când este ispitit şi învinge pe ispititor [40]. Frumos luçru este rugăciunea şi privegherea şi să te convingă de aceasta Dumnezeu, când priveghează înainte de patimi şi când se roagă [41]. Frumos lucru este curăţenia şi fecioria şi să te convingă Pavel, când pune legi pentru acestea şi când hotărăşte după dreptate în privinţa căsătoriei şi a necăsătoriei [42] şi Iisus însuşi, prin aceea că s'a născut din Fecioară, ca să cinstească şi naşterea şi să dea o deosebită preţuire fecioriei. Frumos lucru este înfrânarea şi să te convingă de aceasta David, când a pus stăpânire pe fântâna din Betleem, fără să bea, ci numai a vărsat jos apă, nesuportând să-şi potolească suferirea de sete în sânge străin [43].

4. Frumos lucru este pustia şi liniştea şi mă învaţă aceasta Carmelul lui Ilie [44], pustia lui Ioan [44], muntele lui Iisus, în care îl vedem adesea ducându-se şi petrecând recules în tăcere [46]. Frumos lucru este simplitatea vieţii şi mă învaţă aceasta Ilie, când se retrage să se odihnească la o văduvă [47], Ioan când umblă acoperit cu haină de peri de cămilă [48], Petru care se hrăneşte cu lupini de o para. Frumos lucru este zmerenia şi multe şi pretutindeni sunt exemplele ei şi mai înainte de altele Mântuitorul şi Stăpânul tuturor, care nu numai că s'a smerit până la chip de rob [49], nu numai că şi-a supus faţa la ruşinea

---

39. I Cor. IX, 27.

40. Matei, IV, 1...

41. Matei, XXVI, 36.

42. Cor. VII, 25. Vezi şi cuvântarea lui dela Naşterea Domnului, cap. I.

43. II Samuel, XXIII, 14-17. E vorba de apa dela fântâna din Betleem, care i-a fost adusă de trei viteji ai săi, care erau pe punctul să-şi piardă viaţa, în trecerea prin lagărul Filistenilor, cu care era atunci în război David. De aceea David, la gândul că apa pe care i-au adus-o ei putea costa chiar viaţa lor, se înfrânează, deşi greu însetat, şi nu bea.

44. I Regi, XVIII.

45. Luca, I, 80.

46. Matei, XIV, 23.

47. I Regi, XVII, 9.

48. Matei, III, 4.

49. Filipeni, II, 6.

scuipărilor şi s'a socotit cu cei nelegiuiţi [50], el care curăţeşte lumea de păcat, dar care a spălat şi picioarele ucenicilor [51], în înfăţişare de rob. Frumos lucru este nedorirea de agoniseală şi dispreţuirea averilor şi martor al acestora este Zaheu şi Hristos însuşi: unul, când cu intrarea lui Iisus la el, când a dăruit aproape toate roadele sale [52], iar celălalt când a pus desăvârşirea pentru bogatul acela în dispreţul acestora [53]. Şi ca să vorbesc mai pe scurt despre acestea, frumos lucru este contemplarea şi frumos lucru este făptuirea, una, prin aceea că ne ridică din lumea de aci şi ne duce la Sfintele Sfinţilor şi ne întoarce mintea la ceeace este înrudit cu ea, iar alta prin aceea că primeşte pe Hristos, slujindu-i şi dovedindu-i cu faptele iubirea.

5. Fiecare dintre aceste virtuţi este o cale spre mântuire şi care duce hotărât la unul dintre sălaşurile veşnice şi fericite, fiindcă, după cum deosebite sunt alegerile de viaţă, tot aşa şi lăcaşurile multe sunt la Dumnezeu [54], împărţite şi deosebite fiecăruia după a lui vrednicie. Şi unul să meargă pe calea cea dreaptă a unei virtuţi, iar altul pe cea a alteia, altul pe calea mai multora, altul pe cea a tuturor, dacă se poate, numai să meargă şi să dorească să înainteze mai departe şi să se ţină strâns pe urmele bunului nostru călăuzitor şi ducător pe drumul cel drept şi la lărgimea fericirii de dincolo, pe calea şi prin uşa cea strâmtă [55]. Şi dacă trebuie să ne încredinţăm spusei lui Pavel şi a lui Hristos însuşi, anume să socotim iubirea ca prima dintre porunci şi cea mai mare, ca una care este cap al legii şi profeţilor [56], puterea ei cea mai mare o aflu în iubirea săracilor şi în înduioşarea rărunchilor şi în suferirea împreună cu cei din aceeaşi plămadă cu noi. Căci prin nimic altceva nu se slujeşte aşa de desăvârşit lui Dumnezeu, ca prin mila faţă de aproapele, fiindcă nici nu este ceva mai propriu lui Dumnezeu decât aceasta, înaintea căruia merge mila şi adevărul [57] şi căruia trebuie

---

50. Isaia, L, 6; LIII, 12.
51. Ioan, XIII, 5.
52. Luca, XIX, 8.
53. Matei, XIX, 21.
54. Ioan, XIV, 2.
55. Vezi şi Cuvântarea I despre Dumnezeu, cap. VIII.
56. Matei, XXII, 36... şi I Cor. XIII, 13.
57. Psalmul LXXXIX, 15

să i-se aducă mila mai înainte decât judecata [58], şi prin nimic altceva, mai mult ca prin iubirea de oameni, nu ni se dă în schimb iubirea de către cel care la rându-i ne-o măsoară după dreptate şi care pune mila în cântar drept greutate de măsurat [59].

6. Se cade dar să ne deschidem inima faţă de toţi săracii şi faţă de aceia cari, din oricare pricină, pătimesc greu, după porunca care ne porunceşte să ne bucurăm cu cei care se bucură şi să plângem alături de cei care plâng [60]. Şi cum oameni suntem şi noi, se cade ca mai întâi de toate să oferim oamenilor contribuţia benevolă izvorâtă din iubirea bunătăţii, fie că ar avea ei nevoie de ea din pricina văduviei, fie din cauza rămânerii fără părinţi, fie din cauza exilului, fie din cauza cruzimii stăpânilor, fie din cauza asprimii dregătorilor, fie din cauza lipsei de omenie a strângătorilor de biruri, fie din cauza crimelor fioroase ale tâlharilor, fie din cauza nesţiului de pradă al hoţilor, fie din cauza confiscării averii, fie din cauza naufragiului, căci toţi au o deopotrivă nevoie de mila noastră şi aşa se uită spre mâinile noastre, ca şi noi spre cele ale lui Dumnezeu, pentru cele de care am avea nevoie. Şi dintre aceştia, mai vrednici de milă sunt cei care suferă dureri venite peste ei fără vina lor, decât cei obişnuiţi cu nenorocirile şi, într'un mod cu totul deosebit, cei roşi de boala sfântă (lepra) şi mâncaţi până la cărnuri şi până la oase şi până la măduvă, cum este ameninţarea contra unora în Sf. Scriptură [61], şi trădaţi de acest josnic, umil şi necredincios trup, cu care, cum de m'am înjugat, nu ştiu şi cum sunt şi chip al lui Dumnezeu şi mă amestec şi cu ţărâna, trup care şi când este în plină sănătate se războieşte cu mine, iar când i-se poartă război mă întristează, şi pe care îl iubesc ca pe un rob împreună cu mine şi dela care mă întorc ca de către un duşman şi de care fug ca de un tovarăş de sclavie şi de care mă ruşinez ca de către un moştenitor împreună cu mine; mă lupt din răsputeri să-l istovesc şi nu am de ce tovarăş să mă folosesc spre faptele cele mai bune, ca unul care ştiu pentru ce am fost făcut şi că trebuie să mă urc la Dumnezeu cu ajutorul faptelor [62].

7. Sunt blând cu el ca cu un tovarăş şi n'am cum să fug

58. Ioan, VIII, 1...
59. Isaia, XXVIII, 17.
60. Romani, XII, 15.
61. Isaia, X, 18.
62. Aceeaşi idee desfăşurată în acest capitol şi în cel următor, este

de scularea-i asupră-mi, sau cum să nu cad dela Dumnezeu, împovărat ce sunt de grelele-i legături care mă târăsc în jos, sau care mă țin trântit la pământ. Imi este dușman binevoitor și prieten întinzător de curse. O, ce ciudată împreunare și, o, ciudată înstreinare! De lucrul de care mă tem îl îmbrățișez și de lucrul pe care-l strâng la piept cu iubire ca de mamă mă tem; mai înainte de a mă război cu el, mă împac și mă despart de el mai înainte de a mă împăca cu el! Ce este această înțelepciune arătată față de mine? Și ce este această mare taină? Sau cumva vrea prin aceasta Dumnezeu, devremece o parte suntem noi din el și curgem de sus dela el, ca nu cumva, îngâmfându-ne din pricina acestei vrednicii și înălțându-ne, să disprețuim pe Ziditorul; ca în lupta și războiul față de trup să privim întotdeauna către el și ca neputința împreună înjugată cu noi să fie o înfrânare și constrângere a vredniciei; ca să cunoaștem că în acelaș timp suntem și foarte mari și foarte umili, pământești și cerești, vremelnici și nemuritori, moștenitori ai luminii și ai focului, adică ai întunerecului, după partea din ființa noastră spre care ne vom apleca? Aceasta este deci rațiunea amestecării din ființa noastră și tocmai pentru aceste pricini, cum sunt absolut convins, ca oridecâteori ne vom îngâmfa din pricina chipului dumnezeesc din noi, să ne zmerim din pricina țărânii din care suntem.

Acestea să le filosofeze deci cel care vrea și le vom filosofa și noi împreună la o vreme mai potrivită.

8. Iar acum, fraților, privitor la ceeace pornisem să vă vor-

---

cuprinsă și în una din poeziile sale asupra naturii și destinului omenesc: „Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως".

Iată cum se adresează el aci, în acest celebru dialog, atât trupului, cât și sufletului: «Ție, carne, îți spun acestea, care ești greu de tămăduit; ție, dușmanului binevoitor și care nu încetezi niciodată războiul asupra mea; ție, fiară care mă desmerzi cu amărăciune; ție, foc care mă îngheți, O, minune!»

Apoi, adresându-se sufletului Său: «Cine ești, de unde ești, ce ești tu suflete? Cine te-a înjugat la un loc cu firea mea muritoare? Și cine te-a legat cu groaznicele lanțuri ale vieți, din cauza greutății cărora ești întotdeauna încovoiat la pământ? Cum te-ai amestecat cu pământul, tu care ești duh? Cum te-ai amestecat cu cărnurile mele, tu spirit cugetător și cu povara cărnii, tu care ai ușurimea duhului? Căci acestea se luptă vrășmășește între ele». Migne. P. G. Vol. XXXVII, vers, 59-61 și vers. 64-68, col. 760. Versurile următoare rezolvă în totul economia divină a acestui duel din natura omului.

besc, foarte îndurerat de cărnurile şi de neputinţa mea în suferinţele altora, trebuie să avem grijă de trupul înrudit cu al nostru şi împreună cu noi sclav. Căci chiar dacă l-am şi acuzat ca pe un vrăjmaş, din pricina suferinţii, îl îmbrăţişez totuşi şi ca pe prieten, din pricina celui care ne-a legat împreună. Şi trebuie să purtăm grijă de trupurile semenilor şi sănătoşi şi istoviţi de aceeaşi boală, nu mai puţin de câtă poartă fiecare de trupul său propriu. Căci toţi una suntem în Domnul, fie bogat, fie sărac, fie rob, fie liber [63], fie sănătos, fie în suferinţă trupească şi fiindcă există un singur cap al tuturor, Hristos, din care sunt toate. Şi ceeace sunt între ele mădularele trupului, aceea suntem fiecare pentru fiecare şi toţi pentru toţi. Aşa dar, nu trebuie să fim nepăsători şi nici fără de grijă faţă de cei care au căzut mai înainte în neputinţa cea de obşte; şi nici să nu simţim mai multă mulţumire că ne sunt în bună sănătate trupurile, decât să plângem că ale fraţilor noştri se găsesc într'o stare amarnică, ci să socotim că este o singură tărie pentru corpurile şi sufletele noastre: iubirea milostivitoare faţă de ei.

Să socotim dar lucrurile aşa.

9. Pentru ceilalţi, un singur lucru numai este de plâns, cel al lipsei, pe care poate l-ar deslega, fie timpul, fie străduinţa, fie vreun prieten, fie vreo rudă, fie vreo schimbare de vreme; pentru aceştia însă, sărăcia nu le este cu nimic mai mică, dacă nu chiar şi mai mare, cu cât pe lângă cărnuri, sunt lipsiţi de putinţa de a munci şi de a-şi veni singuri în ajutor pentru cele necesare vieţii şi întotdeauna le este mai mare frica neputinţei, decât nădejdea însănătoşirii, încât prea puţină le rămâne încrederea în ajutorul dela nădejdie, care este singurul leac pentru cei căzuţi în nenorocire. Li se adaogă dar la sărăcie şi boala, un al doilea rău, şi anume răul cel mai năpraznic dintre rele şi cel mai greu de suportat şi cel mai la îndemâna multora pentru blestemare. Şi li se mai adaogă un al treilea rău, acela că pentru cei mai mulţi sunt socotiţi că-i primejdios să te apropii de ei şi să-i priveşti, ci că trebuie să fugi de ei şi să te scârbeşti şi să te întorci, lucru care le este mai greu de suportat chiar decât boala, când se simt şi urâţi din cauza nenorocirii. Şi nu fără de lacrămi suport suferinţa acestora şi mă turbur la

63. Romani, XII, 5.

amintirea ei! O, de ați suferi și voi ca mine, ca prin lacrămi să scăpați de lacrămi! Și știu că și suferă dintre cei de față cei câți sunt iubitori de Hristos și de săraci și care au milostivirea lui Dumnezeu și dela Dumnezeu. Și martori ai suferinții sunteți și voi.

10. In fața ochilor ni se așterne priveliște înspăimântătoare și de plâns și tuturor de necrezut, afară de cei care au văzut-o: oameni morți și în acelaș timp vii, ciuntiți de cele mai multe părți ale trupului, aproape ne mai cunoscându-se nici cine au fost cândva și nici de unde sunt, ci mai de grab niște nenorocite rămășițe ale oamenilor ce au fost odinioară, declarând drept semne după care să poată fi cunoscuți pe tați și pe maici și pe frați și locurile de unde sunt: sunt al lui cutare și mama mea este cutare și numele meu este cutare și tu mi-erai cândva prieten și cunoscut! Și fac aceasta, căci nu pot fi recunoscuți după trăsăturile lor de mai înainte, acum fiind oameni distruși și despuiați de averi, de rude, de prieteni, de trupuri înșiși, oameni care, singuri dintre toți, au milă de ei înșiși și care se urăsc deopotrivă, neștiind ce să-și plângă mai întâi: mădularele trupului care acum nu mai sunt, sau pe cele care le mai rămân, pe cele câte mai înainte le-a măcinat boala, sau pe cele câte le-au mai rămas după boală, căci acelea au fost distruse în mod nenorocit, iar acestea au scăpat într'un mod și mai nenorocit, acelea au dispărut mai înainte de morminturi, iar pe acestea nu este cine să le dea îngropării, căci și omul cel mai bun și mai iubitor de oameni este cel mai nesimțitor de durere față de aceștia. Și numai aci am uitat că suntem carne și îmbrăcați cu trupul umilinței și atât de departe suntem de purtarea de grijă față de cei înrudiți din fire cu noi, încât și socotim fugirea de ei ca o păzire a trupurilor noastre. Și de un om mort mai de mult și acela poate și împuțit s'a apropiat cineva și a suportat trupuri împuțite de animale necuvântătoare și s'a suferit plin de nămol, dar de aceștia fugim din răsputeri (O, ce neumanitate!), suportând aproape cu mare greutate că respirăm și acelaș aer cu ei.

11. Ce este mai devotat decât un tată? Și cine sufere pentru copilul ei mai mult ca o mamă? Dar li s'a încuiat până și firea. Și tatăl pe de o parte plânge, iar pe de alta alungă pe copilul lui însuși, pe care l-a născut, pe care l-a crescut, pe care îl socotia că îl are drept singurul ochi al vieții, pentru care a făcut multe și deseori rugăciuni la Dumnezeu, parte de bunăvoie, parte tira-

nizat; și mama își aduce aminte de durerile nașterii și simte că i-se sfâșie rărunchii de durere și cu grea tânguire strigă la cer și punându-l în față îl plânge ca pe un mort pe copilul ei viu, zicând, «copile nenorocit și al unei mame vrednică de plâns, pe care amarnic l-am împărțit cu boala, copile de plâns, copile care nu te cunoști, copile pe care te-am crescut pentru prăpăstii, pentru munți și pentru pustietăți, cu fiare sălbatice vei locui și de acoperământ piatră-ți va fi și dintre oameni te vor vedea numai cei evlavioși!» Și va glăsui încă și aceste cuvinte jalnice ale lui Iob: Căci la ce te-ai mai plămădit în pântecele maicii și ai mai ieșit din el și nu ai pierit pe dată, [64], ca moartea să alerge împreună cu nașterea? De ce nu ai plecat mai înainte de vreme, mai înainte de a gusta din relele vieții? De ce s'au mai împreunat genunchi pentru tine? La ce bun să mai sugi țâțe [65], când aveai să trăiești în nenorocire și o viață mai rea decât moartea? Și acestea le spune și dă drumul la pâraie de lacrămi și vrea să-l cuprindă cu brațele, nenorocita, dar se teme de cărnurile copilului ei ca de o vrăjmașă. De tot norodul se fac strigări și alungări, nu împotriva celor care nedreptățesc, ci împotriva celor loviți de nenorocire. Și pe criminal l-a sălășluit acum careva și pe desfrânat l-a făcut părtaș nu numai la acoperământ, dar și la masă și și-a ales de tovarăș de viață pe jefuitorul de cele sfinte și s'a aliat cu cei dela care a suferit vreun rău, dar de către suferința acestuia, care nu i-a pricinuit nicio întristare, s'a întors ca de către o crimă. Și răutatea este mai omenită decât boala. Și am îmbrățișat neumanitatea ca pe un lucru vrednic de omul liber, iar milostivirea am nesocotit-o, ca pe ceva rușinos.

12. Sunt alungați din orașe, sunt alungați din case, din piață, dela adunări, dela drumuri, dela praznice, dela ospețe (o, ce patimă!), însăși dela apă; pentru ei nu curg nici izvoarele comune pentru ceilalți oameni și nici râurile nu sunt crezute că nu târăsc cu ele ceva din întinăciunea, lor; și, lucrul cel mai ciudat, îi alungăm, pe de o parte, ca pe niște spurcăciuni, iar pe de alta îi întoarcem iarăși la noi, ca pe unii care nu ne-au mâhnit cu nimic, nedându-le locuință, hrana necesară, îngrijire pentru răni, neacoperindu-le boala cu înveliș după putere. Din cauza aceasta, rătăcesc încoace și încolo noapte și zi, sărmani și goi și

64. Iob, III, 11.
65. Iob. III, 12.

fără adăpost, arătându-şi boala, povestind cum erau odinioară, chemând cu glas tare într'ajutor pe Ziditor, folosindu-se unul de mădularele altuia în locul celor carele îi lipsesc, inventatori îndemânatici de cântece atrăgătoare de milă, cerşind o bucăţică de pâine, sau foarte puţină zeamă fiartă, sau vreo zdreanţă aspră de păr, acoperire a ruşinii, sau uşurare pentru răni. Şi uman cu ei este acesta, nu care le-a fost ajutor de ajuns la nevoie, ci cel care nu i-a îndepărtat cu răutate. Mulţi dintre ei nu fug de ruşine nici dela praznicile obşteşti, ba din contră se îmbulzesc la ele împinşi de nevoie, la praznice de obşte şi sfinte, zic, pe care le-am stabilit pentru grija de suflete, sau când ne adunăm cu prilejul vreunei taine, sau când prăznuim pe mărturisitorii adevărului, ca celor cărora le cinstim nevoinţele să le urmăm şi evlavia. Şi, de o parte se ruşinează de oameni din cauza nenorocirii, oameni fiind şi ei, şi ar vrea să fie acoperiţi de munţi, sau de prăpăstii, sau de păduri, sau, însfârşit, de noapte şi de întunerec, iar pe de alta se aruncă totuşi în mijloc, ca o povară nemernică şi vrednică de plâns. Şi poate fac acest lucru şi după o chibzuinţă, anume ca să ne fie amintiri ale neputinţei noastre şi ca să ne convingă să nu ne lipim, ca de ceva durabil, de nimic din cele de faţă şi văzute. Şi se aruncă în mijlocul nostru, unii din dorinţa de a auzi glas omenesc, alţii din dorinţa de a vedea faţă omenească, alţii ca să adune câteva merinde pentu viaţă, dela cei care trăiesc în desfătări, şi toţi la un loc, ca expunându-şi public tânguirile lor, să guste în felul acesta o alinare a suferinţii.

13. Cine nu-şi simte inima sfâşiată de gemetele acestora, când desfăşoară la un loc concertul lor de văitări amarnice? Ce ureche suferă această auzire? Ce ochi încape priveliştea aceasta? Unii, pe de o parte, zac deavalma, amarnic înjugaţi de boală, fiecare contribuind cu felul lui de nenorocire la înduplecarea milei şi îşi sunt unii altora o adăogare a suferinţei, vrednici de plâns din cauza boalei, mai vrednici de plâns din cauza suferirii împreună, iar jur împrejurul lor stă o privelişte amestecată de oameni care iau parte la durerea lor, dar pentru puţină vreme. Alţii, pe de altă parte, se tăvălesc la picioarele oamenilor, în soare şi în pulbere; sunt împrejurări însă când îndură amarnic şi geruri cumplite şi ploi şi turburări de vânturi, întru atât doar necălcându-i în picioare, întru cât avem oroare şi să ne atingem de ei. Iar tânguirea cererilor lor se ia la între-

cere cu cântarea melodiilor din lăuntrul Bisericii și în fața glasurilor tainice de aci se înalță un plânset vrednic de milă! La ce trebuie să înfățișem întreaga lor nenorocire unor oameni adunați la prăznuire? Poate că v'aș mișca și vouă plânsul, dacă v'aș înfățișa cu deamănuntul toată această tragedie și suferința va învinge sărbătoarea. Căci zic deci acestea fiindcă nu pot încă să vă încredințez că există cândva o mâhnire mai de cinste decât o plăcere și o întristare mai de cinste decât o sărbătoare și o lacrimă mai de laudă decât un râs nemernic [66].

14. Acestea, și altele și mai de plâns decât cele ce am spus, le suferă deci acești oameni, care sunt frați ai noștri după Dumnezeu, chiar de nu ați vrea voi, care sunt părtași cu noi ai aceleiași firi, care sunt lucrați din acelaș lut din care am fost creați întâi, care sunt alcătuiți la fel cu noi din nervi și din oase, care sunt îmbrăcați cu piele și carne la fel cu toți, cum zice undeva dumnezeescul Iob, filosofând în suferințe și disprețuind partea noastră cea văzută și care, mai ales, dacă trebuie să zic o vorbă și mai mare, au și primit deopotrivă cu noi chipul lui Dumnezeu și poate îl și păzesc mai bine decât noi, măcar că au trupurile distruse; care s'au îmbrăcat cu acelaș Hristos, după omul cel lăuntric și care au crezut împreună cu noi în aceeași arvună a Duhului; care sunt părtași cu noi la aceleași legi, cuvântări, Testamente, adunări, taine, nădejdi; pentru care a murit deopotrivă Hristos care ridică păcatul întregei lumi [67]; care sunt împreună moștenitori ai vieții de sus [68], deși au căzut cu desăvârșire dela cea de jos; care s'au îngropat cu Hristos și care înviază împreună cu el [69]: dacă într'adevăr pătimesc împreună cu el, ca să fie și slăviți împreună cu el [70].

Cap. 15. Iar noi care am moștenit numele mare și nou, pe care ni-l tragem dela Hristos, noi neamul cel sfânt, preoția împărătească, poporul ales de Dumnezeu și deosebit [71], râvnitor de fapte bune și mântuitoare [72], ucenicii blândului și de oameni

---

66. Eccl. VII, 3.
67. Ioan, I, 29.
68. I Cor. VIII, 11.
69. Coloseni, II, 12.
70. Romani, VIII, 17.
71. I Petru, II, 9.
72. Tit, II, 14.

iubitorului Hristos [73], și care a luat asupra sa neputințele noastre [74], care s'a zmerit pre sine până la amestecarea cu firea noastră pământească, care din pricina noastră s'a sărăcit cu trupul acesta și cu cortul nostru pământesc și care din pricina noastră a suferit dureri și neputințe, ca să ne îmbogățim noi cu Dumnezeirea [75], noi cari am primit un așa de mare exemplu de îndurare și de compătimire, ce vom cugeta deci despre acestea și ce vom face la rândul nostru? Ii vom disprețui, vom trece cu grabă pe lângă ei? Ii vom lăsa în părăsire ca pe niște morți, ca pe niște oameni nelegiuiți, ca pe cele mai rele dintre târâtoare și dintre fiarele sălbatice? Nicidecum, fraților! Departe acestea de noi, care suntem oile lui Hristos [76], ale bunului Păstor, care întoarce la turmă oaia cea rătăcită, și caută pe cea pierdută [77], și însănătoșează pe cea bolnavă [78]; și departe și de firea noastră omenească, care a pus milostivirea ca pe o lege, din egala noastră neputință învățându-ne evlavia și iubirea de oameni [79].

---

73. Matei, XI, 29.
74. Isaia, LIII, 4.
75. II Cor. VIII, 9.
76. Ioan, X, 11.
77. Matei, XVIII, 12; Luca, XV, 4.
78. Ezechiel, XXXIV, 4.
79. Această reală și convingătoare subliniere, în fața căreia inimile oamenilor se deschid cu înțelegere, este făcută și de alți Sfinți Părinți. Ea nu lipsește dela Ambrozie, nu lipsește dela Augustin, nu lipsește dela Sf. Ioan Gură de Aur și nici dela alții. Spre a da câteva exemple, iată ce spune Sf. Ioan Gură de Aur: «Natura omenească este aplecată spre compătimire și simțim cum ni-se sfâșie inima de durere în fața nenorocirilor altora» (In Epist. I ad. Timoth. hom. X, 3, P. G. LXII, Col. 550); «din natură deci suntem aplecați către milostivire» (In Math. hom. LII, 5, P. G. LVIII, Col. 524); «vezi că din natură avem în noi seminţe spre virtute» (In Epist. II ad. Ephes. hom. II, 3, P. G. LXII, col. 20)? «Este în noi deci... ceva neprihănit căruia nu știu cum să-i zic și avem în noi multe bunuri naturale către virtute, ca de exemplu: cu toți suntem mișcați către milostivire și nici nu există în natura noastră un alt bun deopotrivă și mai bun decât acesta». (In Epist. II ad. Cor. hom. XVII, 3, P. G. LXI, Col. 522; In Epist. ad. Philipp. hom. IV, 4, P. G. LXII, Col. 210). La fel spune și Sinesius al Ptolemaidei: «Parte mă supun legii, parte ascult de natură, care este mai aplecată (decât legea) spre umanitate». (Epist. LXVI, P. G. LV, Col. 1410).

Cap. 16. Vor indura deci ei, fără de adăpost, iar noi vom locui în case prea strălucitoare, împodobite cu tot felul de pietre și sclipind orbitor de aur și de argint și de orânduirea mozaicurilor fine și de multele feluri ale picturii de pe ele, de aceste amăgiri înșelătoare de ochi? Și în unele vom locui, iar pe altele le vom clădi, pentru cine? Poate că nici pentru moștenitori dintr'ai noștri, ci pentru alții din afară și streini de noi și dintre aceștia poate că nici pentru cei care ne iubesc, ci pentru cei mai vrăjmași și mai invidioși, lucrul cel mai din urmă dintre rele! Și ei vor tremura în haine aspre din păr de cămilă și zdrențuite, ba chiar nu vor avea poate îndeajuns nici din acestea, iar noi ne vom lăfăi în îmbrăcăminte moale și care cade jur împrejurul corpului și în țesături de in și de mătase, străvezii ca aerul și în unele ne vom arăta mai mult nerușinarea, decât buna noastră cuviință, (căci așa numesc eu tot ce este de prisos și zadarnic) iar altele ne vor sta la păstrare în cufere, grijă nefolositoare și zadarnică, mâncare viermilor și vremii care pe toate le destramă? Și ei nu vor avea din destul nici hrana necesară, (o, desfătare a mea și, o, grea suferință a acelora!) ci vor zăcea în fața ușilor noastre secătuiți de puteri și istoviți de foame, neavând vlaga trupului nici măcar ca să cerșiască, lipsiți cum sunt de glasuri spre a se tângui, de mâini pentru ca să le întindă spre cerșire de indurare, de picioare pentru ca să se apropie de cei înstăriți, de respirație pentru susținerea tânguirii, pe cel mai împovărător dintre rele socotindu-l cel mai ușor, mulțumind ochilor numai, că nu văd ruina lor [80].

Cap. 17. Și așa sunt ei. Iar noi vom sta, străluciți cu strălucire, culcați pe pat înalt și sus așezat și pe așternuturi de prisos și neatinse și supărându-ne dacă auzim glasul cererilor. Și trebue ca pardoseala să ne fie îmbălsămată cu miros de flori, adesea și în afară de vreme [81], iar masa să ne fie stropită cu miruri, și a

80. Este un text greu de tradus. Deaceea comentatorii au făcut diverse interpretări. Niceta, de ex., traduce cu sensul că ochii acestor nenorociți, slăbiți de suferință, nu mai pot vedea în totul starea nenorocită a corpului și deaceea, starea care pentru alții este din cale afară de greu de suportat, pentru ei se pare că e lucrul cel mai ușor. La fel traduc Gabriel și Combefisius. O interpretare eronată o face Bilius, socotind că aci Sf. Grigorie vorbește de niște nenorociți-orbi cu adevărat.

81. Flori care cresc numai în regiuni calde.

nume cu cele mai plăcut mirositoare și mai scumpe dintre miruri, ca și mai mult să ne moleșim; și mai trebue ca să stea lângă noi robi, unii în podoabă și în șir, cu părul despletit și ca femeile și îngrijiți peste măsură cu raderea feții, împodobiți mai mult de cât se cuvine unor ochi pofticioși; alții având pahare pe vârfurile degetelor, pe cât mai elegant posibil și în acelaș timp și cu mai multă siguranță; alții făcând cu îndemânare vânt cu ripidele deasupra capului și răcorind cu adierile din mâini, mulțimea cărnurilor, și cele ce urmează: ca masa să fie plină de cărnuri, în timp ce stihiile, aer, pământ, apă, ne dau cu îmbelșugare roadele lor; și trebue să ne îngreuem cu dresurile bucătarilor și ale puitorilor de mese și ca întrecere să fie pentru toți care cât mai mult să ne desmierde nesățiosul și nemulțumitorul nostru pântece, această povară grea și începătoare a răutății, fiara cea mai nesățioasă și necredincioasă, care se nimicește odată cu mâncările care se nimicesc. Și pentru săraci este multă și săturarea de apă, iar pentru noi paharele de vin și până la beție, ba chiar dincolo de beție, la cei care sunt mai neînfrânați; și dintre vinuri, pe unul îl vom da la o parte, iar pe altul îl vom alege ca înzestrat cu miros plăcut, iar despre altul vom filosofa și pagubă ne va fi dacă, alături de vinul din partea locului, nu va fi vreunul dintre cele numite streine, întocmai ca un tiran. Căci trebue, fie să fim, fie să ne numim delicați și mai cheltuitori decât cere nevoia, ca și cum ne-am rușina dacă nu ne-am numi răi și robi ai pântecelui și ai celor de sub pântece [82].

Cap. 18. Ce sunt acestea, o, prieteni și frați? Pentru ce bolim și noi în sufletele noastre, de o boală cu mult mai rea decât a trupurilor? cu cât pe una o știu în afară de voie, iar pe alta ca venind din voia noastră liberă; pe una că se sfârșește deodată cu viața aceasta, iar pe alta că ne întovărășește după ce ne vom muta de aici, pe una că este vrednică de milă, iar pe alta vrednică de ură, pentru cei care au minte. De ce nu venim în ajutor firii, cât avem vreme? De ce, cât timp suntem carne, nu îmbrăcăm zmerenia cărnii? De ce ne desfătăm în nenorocirile fraților? Să nu dea Dumnezeu să mă îmbogățesc, câtă vreme aceștia trăesc în lipsuri; nici să fiu sănătos, dacă nu voi veni

82. La fel spune în Cuv. I, despre Dumnezeu, cap. 3.

în ajutor rănilor lor; nici să am hrană îndeajuns, nici îmbrăcăminte, nici să mă odihnesc sub acoperiș, dacă nu le voi întinde și pâine și dacă nu le voi da haină după puterea mea și dacă nu îi voi odihni sub acoperișul meu· Trebue dar, sau să depunem totul în mâna lui Hristos, ca să-i urmăm mai sincer, luându-ne crucea, și să zburăm ușori spre lumea de sus și ușurați de povară, fără să fim trași în jos de nimic și în locul tuturor să dobândim pe Hristos, pentru zmerenie înălțându-ne și pentru sărăcie îmbogățindu-ne; sau să împărțim cu Hristos agoniseala noastră, pentruca într'un chip oarecare, prin faptul că este chivernisită așa cum trebue și este împărțită cu cei care nu au, să se sfințească și agoniseala noastră [83]. Iar dacă ași și semăna pentru mine numai, aș semăna deci și alții vor mânca. Și ca să spun iarăși cuvântul lui Iob, «în loc de gâru să-mi răsară urzică, în loc de orz spini» [84]. Și vânt arzător să cuprindă și uragan să dărâme ostenelile mele, ca să mă trudesc în zadar. Și dacă îmi voi clădi și jitnițe, adunând comori din cele ale lui Mamona și lui Mamona, chiar în această noapte să mi-se ceară sufletul [85], ca să dau socoteală de cele pe care le-am adunat cu răutate.

Cap. 19. Nu ne vom înțelepți cândva în sfârșit? Nu vom arunca cu totul nesimțirea în fața durerii, ca să nu zic micimea de suflet? Nu ne vom gândi serios asupra lucrurilor lumești? Și, văzând nenorocirile altora nu vom chibzui cum trebue să fie lucrurile noastre? Căci niciun lucru omenesc nu este temeinic și nici neted, nici îndeajuns lui-și și nici în aceeași stare stătător, ci parcă un fel de cerc al lucrurilor noastre ne aleargă în jur, aducând mereu alte schimbări, de multe ori într'o singură zi, iar

---

83. Această expresie «posesie sfântă», se află și la Sf. Ioan Gură de Aur întocmai (τὰ ἅγια χρήματα). Despre felul acesta de posesie, singurul aprobat de creștinism, vorbesc îndeobște Sfinții Părinții, oridecâteori pun în discuție problema bunei folosiri a posesiei (καλῶς χρῆσθαι, bene uti) și a iconomiei ei în cadrul providenței și al milei creștine, prin care ea capătă o valoare morală.

84. Iob, XXXI, 40.

85. Luca XII, 20.

câteodată şi într'un singur ceas [86], şi mai degrab este de crezut adierilor de vânt nestătătoare şi urmelor corăbiei care străbate marea şi visurilor înşelătoare de noaptea, a căror fericire este puţină şi închipuirilor făcute de copii pe nisip, când se joacă, decât să credem în fericirea vieţii oamenilor. Inţelepţi sunt însă cei care, pentru că nu se încred în cele de faţă, îşi fac comoară viaţa de dincolo şi care, pentru nestatornicia şi schimbarea prosperităţii omeneşti, iubesc bunătatea care nu cade, pentru ca din trei, să câştige un lucru cu desăvârşire, anume: sau ca să nu ajungă vreodată în nefericire, fiindcă şi cu bunurile din această lume dărueşte adesea Dumnezeu pe cei evlavioşi, prin bunătatea lui îndemnându-i la milostivirea faţă de alţii, sau ca să aibă îndrăznire în sine-şi către Dumnezeu, ca unii care pătimesc nu din cauza răutăţii lor, ci pentru vreo iconomie oarecare, sau, însfârşit, ca să ceară, ca pe o datorie, dela cei care trăiesc acum în îndestulare, iubirea de oameni, pe care au oferit-o şi ei celor din nevoi, atunci când, la rândul lor, trăiau şi ei în situaţii prielnice.

Cap. 20. «Să nu se făliască, zice Scriptura, înţeleptul cu înţelepciunea lui şi nici bogatul cu bogăţia lui şi nici cel puternic cu puterea lui» [87], chiar de ar fi ajuns înţeleptul la vârful înţelepciunii, bogatul la vârful bogăţiei, puternicul la vârful puterii.

---

86. Problema acestei continui deveniri este o realitate nezdruncinată, dar în acelaş timp şi un argument înrâuritor şi îndemnător la o cât mai adâncă cugetare asupra nestatorniciei celor lumeşti. Devenirea aceasta care învăluie ca într'un cerc, atât în natură în genere, cât şi în fiinţa omenească, este mărturisită de el cu atâta amărăciune, îndeosebi în versurile sale, în special în meditaţiile lui asupra naturii omeneşti. Această devenire, această continuă «forţare a locului», este minunat prinsă în câteva versuri:

«Exist. Răspunde-mi ce este acest lucru? O parte a fugit dela mine; altceva mă văd acum şi altceva voi fi, dacă voi mai fi»...

«Nu vei trece de două ori aceeaşi undă a râului prin care ai mai trecut odată şi iarăşi nu vei vedea de două ori acelaş pe muritorul văzut mai înainte». S. Greg. Theol. Carminum liber I. Theologica. Sectio II. Poemata moralia, Περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως vers. 25, 26 şi 31, 32, M. P. G. XXXVII, col. 757-758.

87. Ieremia IX, 23.

Şi eu voi adăoga şi cele ce urmează după acestea: să nu se făliască nici cel admirat cu slava sa, nici cel sănătos cu sănătatea lui, nici cel frumos cu chipul lui, nici cel tânăr cu tinereţea lui, nici cu vreun alt lucru din cele de laudă aici pe pământ să nu se făliască cel care se îngâmfă, dacă trebue s'o spun într'un cuvânt, ci numai cu acest lucru să se făliască cel care se făleşte aci jos, cu cunoaşterea şi cu căutarea lui Dumnezeu [88] şi cu îndurerarea alături de cei în suferinţă şi cu punerea deoparte a vreunui lucru de folos pentru viaţa viitoare. Căci cele de pe pământ sunt curgătoare şi plăpânde şi, întocmai ca la jocul cu zaruri, aruncate şi mutate când la unii, când la alţii şi niciun lucru nu este atât de propriu al celui care-l are, încât să nu înceteze de a mai fi, fie din cauza timpului, fie să nu se mute la alţii, din cauza invidiei; cele de dincolo însă sunt statornice şi netrecătoare şi neîndepărtate dela noi vreodată, şi nici nu cad şi nici nu răstoarnă nădejdiile celor care au crezut în ele. Dar şi pentru motivul următor socotesc eu că niciun bun de aici de pe pământ nu este credincios oamenilor şi nici de lungă durată — şi dacă a fost ceva bine meşteşugit de Cuvântul creator şi de Inţelepciunea care covârşeşte toată mintea, a fost ca să fim jucăria lucrurilor văzute, care, când într'un chip, când într'altul, se mută şi în sinea lor şi mută şi pe alţii şi care se duc şi se învârtesc în sus şi în jos şi care pleacă şi fug dela noi mai înainte de a fi prinse — ca privind noi la nestatornicia şi la prefacerea lor, să tindem cu râvnă spre viaţa de dincolo [89]. Căci ce am fi făcut, dacă ne-ar fi rămas statornică fericirea pământească, când, deşi nu rămâne cu noi, ne-am legat aşa de mult de ea şi în aşa chip robindu-ne plăcerea şi înşelăciunea ei, încât să nu mai putem cugeta ceva mai bun şi mai înalt decât cele din lumea de faţă şi aceste lucruri petrecându-se cu noi când şi auzim şi şi credem că am fost făcuţi după chipul lui Dumnezeu, care este de sus şi care ne trage către El?

Cap. 21. «Cine este înţelept şi va înţelege acestea» [90]? Cine

---

88. Ieremia IX, 24.

89. Departe de a fi o doctrină pesimistă, problema «caducităţii» sau şubrezeniei celor lumeşti este o puternică şi pozitivă arma în mâna Sfinţilor Părinţi, în predica lor despre practica iubirii faţă de aproapele din nevoi.

90. Osia XIV, 10.

va trece cu grabă pe lângă cele în grabă trecătoare? Cine se va alipi de cele care rămân? Cine va cugeta despre cele de față, ca despre lucruri care se duc dela noi? Cine va cugeta despre cele nădăjduite dincolo, ca despre lucruri statornice? Cine va deosebi între ele pe cele care sunt și pe cele care par că sunt și celor care sunt le va urma, iar pe cele care par că sunt le va desconsidera? Cine va deosebi între ele închipuirea și adevărul? Cine va deosebi între ele cortul de jos și cetatea de sus? Cine va deosebi pribegia și locuirea în casă? Cine va deosebi întunericul de lumină? Cine va deosebi nămolul adâncului de pământul cel sfânt? Cine va deosebi între ele carnea și duhul? Cine va deosebi pe Dumnezeu și pe stăpânitorul acestei lumi? Cine va deosebi umbra morții și viața cea veșnică? Cine va cumpăra cele de dincolo cu cele de aici? Cine va cumpăra cu bogăția trecătoare bogăția nedărâmată? Cine va cumpăra cu cele care se văd pe cele care nu se văd? Fericit este deci omul care, deosebind aceste lucruri între ele și despărțindu-le cu tăierea Cuvântului, carea despărțind mai bunul de mai răul, pune urcări în inima lui, cum zice undeva dumnezeescul David, și fugind cât poate de această vale a plângerilor, caută cele de sus [91], și răstignit lumii împreună cu Hristos, înviază împreună cu Hristos și se înalță împreună cu Hristos, moștenitor al vieții care nu se surpă și care nici nu este înșelătoare, unde nu mai este pe cale șarpe mușcător [92] și nici care păzește călcâi [93] și să i-se pândească capul. Iar nouă celorlalți bine ne strigă acelaș David, ca un vestitor cu glas foarte puternic, din propovăduirea înaltă și obștească, — când ne numește și învârtoșați la inimă și iubitori de minciună [94]—, să nu ne ținem prea strâns de cele văzute și nici să nu socotim toată fericirea din această lume altceva decât săturare de grâu și de vin, care sunt stricăcioase. Și poate acest lucru cugetându-l și fericitul Mihea, și ridicându-se împotriva celor care se târăsc pe pământ și par că sunt buni, le zice: «Apropiați-vă de munții cei veșnici; ridică-te și mergi, că nu este acesasta odihnă pentru tine» [95]. Și

91. Coloseni III, 1.
92. Facere, XLIX, 17.
93. Facere III, 1.
94. Psalmul IV, 3.
95. Mihea II, 9, 10.

acest lucru este spus aproape la fel cu aceleași cuvinte, cu care Domnul și Mântuitorul nostru poruncește, anume ce zicând? «Sculați-vă, să mergem de aici»[96], mutând nu numai pe ucenicii lui de atunci din locul acela numai, cum ar fi crezut cineva, ci întodeauna și pe toți ucenicii lui trăgându-i dela pământ și dela cele pământești, la ceruri și la cele cerești.

Cap. 22. Pentru aceasta deci să urmăm acum Cuvântului, să căutăm odihna de acolo, să aruncăm averea de aici, să ne folosim numai de ceeace este virtuos în ea, să ne câștigăm propriile suflete prin fapte de milostivire, să facem părtași la averile noastre pe săraci, ca să ne îmbogățim cu cele de dincolo. Dă o părticică și sufletului, nu numai trupului; dă o părticică și lui Dumnezeu, nu numai lumii; smulge ceva din ale pântecelui, consacră Duhului; răpește o părticică din cele ale focului, pune-o departe de flacăra care consumă de dedesubt; răpește ceva dela tiranul tău și încredințează Stăpânului. Dă o părticică celor șapte, vieții acesteia adică, și chiar și celor opt[97], adică celui care ne va primi după plecarea de aici; dă puțin celui dela care ai mult; dă și totul celui care a dăruit toate. Nu vei întrece niciodată marea dărnicie a lui Dumnezeu, chiar de vei pune înainte totul și chiar dacă alături de averile tale te vei adăoga și pe tine însuți. Căci aceasta este luare, anume a te da pe tine lui Dumnezeu; oricât ai oferi, întotdeauna este mai mult ceeace-ți rămâne și nu vei dá nimic din ale tale, fiindcă toate sunt dela Dumnezeu. Și după cum nu este cu putință ca omul să-și întreacă umbra sa, deoarece ea înaintează pe măsură ce înaintăm și noi și întotdeauna merge înaintea noastră la distanță egală, și după cum nu este cu putință ca nici mărimea corpului să întreacă capul, care întotdeauna este așezat deasupra corpului, tot așa nu este cu putință nici ca noi să întrecem pe Dumnezeu cu cele ce dăm, căci nu dăm ceva în afară de cele ale lui și nu dăm nici peste dărnicia lui.

Cap. 23. Cunoaște de unde îți ai ființa, respirația, înțelegerea, însuși lucrul cel mai mare: cunoașterea lui Dumnezeu, nădejdea împărăției cerurilor, cinstirea deopotrivă cu îngerii, pri-

---

96. Ioan, XIV, 31.

97. Ecclesiast, XI, 2: «Fă bucata ta în șapte și chiar în opt, fiindcă nu știi ce nenorocire poate să fie în țară».

virea slavei, acum în oglinzi și în ghicituri, iar atunci mai desăvârșită și mai curată, faptul de a fi fiu al lui Dumnezeu, moștenitor împreună cu Hristos și, ca să spun îndrăznind, Dumnezeu însuși. De unde ai tu acestea toate și dela cine? Sau, ca să vorbesc despre cele mici și despre cele văzute, cine ți-a dat să privești frumusețea cerului, drumul soarelui, ciclul lunii, mulțimea stelelor și, întocmai ca într'o liră, buna armonie în acestea toate și orânduirea care pururea se păstrează în acelaș chip, schimbările de anotimpuri, mutările de vremuri, cursurile anilor, egala parte a zilei și nopții, rodirile pământului, vărsarea aerului, lățimile mării cei rostogolitoare și totdeodată și stătătoare, adâncimile fluviilor, curgerile vânturilor? Cine ți-a dat să vezi ploile, cine lucrarea pământului, hrana, meseriile, locuințele, legile, statele, viața domestică, înrudirea cu cei de acelaș neam? De unde unele dintre animale ți-au fost date domestice și supuse, iar altele pentru hrană? Cine te-a pus stăpân și împărat peste toate cele de pe pământ? Cine, ca să nu mai vorbesc de fiecare în parte, cine a dăruit toate cele prin care omul întrece pe celelalte viețuitoare? Nu oare Acela care, mai întâi de toate și pentru toate cere acum dela tine iubirea față de oameni [98]? Nu ne simțim noi apoi rușinați dacă, acum când avem atâtea bunuri din partea lui, pe unele chiar primindu-le, iar pe altele nădăjduindu-le, nu aducem la rândul nostru lui Dumnezeu nici măcar singur acest lucru, iubirea de oameni? El însă ne-a despărțit de animalele sălbatice și dintre viețuitoarele de pe pământ ne-a cinstit numai pe noi cu darul rațiunii, iar noi ne vom sălbătici și în așa chip suntem stricați de plăcere, sau am înebunit, sau, nu știu ce să mai zic, încât împreună cu pâinea de orz și cu tărâțele, pe care poate ni le-am agonisit în păcate, să credem că suntem mai buni și cu firea decât înșiși aceia? Și precum era odinioară, cum se spune în povești, un neam al uriașilor și altul al celorlalți oameni, așa să fim și noi față de săraci, și înalți și mai mult decât oameni, ca Nevrod [99] acela, sau ca neamul lui Enac [100], care strâmtora odinioară pe Israel, sau ca

98. Aci repetă frumos documentata expunere a argumentului cosmologic, cuprinsă în Cuvântarea a II-a despre Dumnezeu.

99. Facere, X, 8.

100. Numeri, XIII, 28.

oamenii aceia, din pricina cărora a spălat potopul pământul? Și El nu se rușinează să fie chemat Tată al nostru, deși este Dumnezeu și Stăpân, iar noi vom tăgădui și ceeace este dintr'o plămadă cu noi?

Cap. 24. Să nu ne facem nicidecum, o, prieteni și frați, chivernisitori răi ai celor date nouă de Dumnezeu, ca să nu auzim pe Petru când zice: «Rușinați-vă cei care țineți bunurile altora, și imitați dreptatea lui Dumnezeu și astfel nimeni nu va mai fi sărac» [101]**. Să nu ne trudim să adunăm și să păzim la comori, în timp ce alții se amărăsc în sărăcie, ca să nu ne impute și să nu ne amenințe cu mâhnire dumnezeescul Amos, cu aceste cuvinte: «Haideți acum, voi cari ziceți: când va trece luna și vom vinde și Sâmbăta și vom deschide comorile»** [102]**? și pe lângă acestea altele, prin care se ridică mânia lui Dumnezeu împotriva celor care au cumpănă mare și mică, și fericitul Miheia, poate înfierând și doborând și desfătarea însăși, — la gândul că săturarea aduce necumpătarea —, și traiul în moliciune pe paturi de fildeș și moleșirea cu cele mai de frunte miruri și îngrășarea cu viței de lapte din cirezi și iezi din turme și lovirea din palme la sunetul timpanelor** [103] **și încă și mai mult convingerea că ceva din acestea este stătător și trainic; dar poate că nu socotește el acestea atât de grave, cât aceea că, în desfătarea lor, ei nu se îndurerează cu nimic de prăbușirea lui Iosif** [104]**, căci lucrul acesta îl adaogă profetul la condamnarea îmbuibării, ceeace să nu dea Dumnezeu să pățim noi acum și nici să nu ne desfătăm într'atât, încât să disprețuim până și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, care suportă cu greutate acestea, chiar dacă nu trimite mânia lui numaidecât asupra păcătoșilor și nici deodată cu răutatea lor.**

Cap. 25. Să imităm legea lui Dumnezeu cea mai de sus și cea dintâi, care plouă peste drepți și peste păcătoși și răsare soarele

---

101. Constituțiile Apostolice. Vezi V. Dobschütz, «Das Kerygma Petri», Texte und Untersuchungen XI, 1 (Leipzig 1893) S. 6 f.; E. Hennecke, «Neutestamentliche Apokryphen», 2. Aufl., Tübingen u. Leipzig 1924, S. 146. Citat după Haeuser, op. cit. pag. 292, nota 3.

102 Amos, VIII, 5.

103. Amos, VI, 4-5.

104 Amos, VI, 6.

deopotrivă pentru toți [105], care a întins pământul liber și izvoare și râuri și păduri tuturor vieţuitoarelor de pe uscat, aer pentru firele zburătoare şi apă pentru toate vieţuitoarele care trăiesc în ea și a dăruit tuturor cu îmbelșugare primele izvoare ale vieții, fără să fie stăpânite de vreo putere, fără să fie îngrădite de vreo lege, fără să fie despărțite prin hotare, ci li le-a pus în față pe unele și aceleași și în comun și bogate și fără să simtă ele din pricina aceasta vreun fel de lipsă, prin această egalitate a dăruirii cinstind și egala vrednicie a firii lor și arătând bogăția bunătății lui. Dar oamenii, îngropând aur și argint și dintre haine pe cea mai moale și peste trebuință și dintre pietre pe cele orbitor de strălucitoare şi altele de felul acesta, care sunt semne de război, de certuri și ale tiraniei cei dintâi, își ridică apoi sprânceana din pricina nebuniei și își încuie mila față de nenorociții făcuți din aceeași plămadă cu ei, nevrând să le vie în ajutor la cele de nevoie nici cu cele ce le prisosesc (O, ce prostie! O, ce nesocotință!), necugetând, dacă nu altceva, măcar aceea că vorbele de «sărăcie» și de «bogăție» și de «libertate», cum o numim, și de «robie» și alte numiri de felul acesta, au venit mai în urmă în neamul oamenilor, ca niște boale obștești, căzute pe capul lor odată cu răutatea și fiind născociri ale ei. «Dela început, spune Scriptura, nu a fost așa» [106], ci cel care a plăzmuit pe omul dela început, l-a lăsat liber și stăpân pe voința lui, fiind stăpânit numai de legea poruncii aceleia și bogat în desfătarea din rai, această stare voind-o și hărăzind-o el și restului neamului omenesc, prin o singură primă sămânță. Și libertate și bogăție era pe atunci numai pązirea poruncii lui Dumnezeu, iar sărăcie cu adevărat și robie călcarea acesteia.

Cap. 26. Și de când au apărut în lume invidii, certuri și tirania cea robitoare a șarpelui, care ne atrage la ea întotdeauna prin nesațiul plăcerii și ridică pe cei mai puternici asupra celor mai slabi, de atunci s'a rupt omenirea în înstreinări de nume și lăcomia, luând și legea ca ajutătoare a stăpânirii peste alții, a spintecat în două bunătatea firii omenești. Tu însă privește la egalitatea dela început, nu la despărțirea de pe urmă, nu la legea stăpânitorului, ci la legea Ziditorului. Vino în ajutor firii după

105. Matei, V, 45.
106. Matei, XIX, 8.

putere, cinstește libertatea cea dela început, rușinează-te de tine însuți, acopere necinstea adusă neamului tău omenesc, adu ajutorare boalei, adu mângâiere nevoii: tu cel sănătos, tu cel bogat, nevoii bolnavului, nevoii săracului, tu care nu te-ai poticnit, nevoii celui care a căzut și a fost strivit, tu care ești în mulțumire sufletească, nevoii celui întristat, tu care prosperezi în cele dela dreapta, nevoii celui care se canunește în cele dela stânga. Dă ceva lui Dumnezeu ca mulțumire că ai ajuns să fii dintre cei în stare să facă bine, ci nu dintre cei care au nevoie de binefacerea altora, că nu te uiți la mâinile altora, ci alții caută spre mâinile tale. Imbogățește-te nu numai cu prisosința, ci și cu evlavia, nu numai cu aur, ci și cu virtute, și mai ales îmbogățește-te numai cu aceasta. Fă-te mai de cinste decât aproapele, arătându-te mai bun! Fă-te Dumnezeu pentru cel lovit de nenorocire, prin imitarea milostivirii lui Dumnezeu.

Cap. 27. Nimic nu are omul mai asemenea cu Dumnezeu decât facerea de bine, chiar dacă Dumnezeu o dăruește mai bogată, iar omul mai săracă, fiecare, cred eu, după puterea lui. El a făcut pe om și dupăce l-a risipit îl adună iarăși; tu însă nu trece cu vederea pe cel căzut. El s'a milostivit de om în cele mai mari lucruri, dând, peste toate, lege, profeți, și, mai înainte de acestea, dând legea naturală nescrisă, judecătoare a celor făptuite, mustrătoare, sfătuitoare, conducătoare; mai pe urmă dându-se pre sineși răscumpărare pentru viața lumii; dând apostoli, evangheliști, învățători, păstori [107], tămăduitori, semne minunate, reîntoarcere la viață, dărâmare a morții, biruință asupra celui care ne învinsese, Testamentul cel în umbră, Tesamentul cel în adevăr, împărțiri de Duh Sfânt, taina mântuirii celei noui. Iar tu, de ești în stare să faci lucruri mai mari și prin care se face bine sufletului (căci, de vei voi, și cu acestea te-a îmbogățit Dumnezeu), nu te da înlături dela facerea de bine celui lipsit nici prin aceste lucruri, ba chiar mai întâi și îndeosebi dă din acestea celui care cere dela tine și dă chiar mai înainte de a fi cerut el dela tine, dând toată ziua de pomană și împrumutând cuvântul învățăturii și cerând înapoi sârguitor împrumutul cu dobânda lui, cu sporirea de învățătură adică a celui care a avut folos dela tine, pe care o adaogă întotdeauna învățăturii, cres-

---

107. Efeseni, IV, 11.

când în el, încet încet, semințele evlaviei [108]. Iar dacă nu poți aceste lucruri, dă-i pe cele de mâna a doua și mai mici și câte cad în puterea ta: ajută-l, întinde-i hrană, întinde-i o zdreanță de haină, adu-i doctorii, leagă-i rănile, întreabă-l câte ceva despre nenorocirea lui, dă-i sfaturi înțelepte despre răbdare, îndrăznește, apropie-te de el, nu te vei face cu nimic mai rău din cauza aceasta, nu te vei molipsi de pătimirea lui, chiar dacă oamenii foarte delicați și înșelați de socotințe zadarnice ar fi încredințați de acest lucru; dar mai ales aduc ei această apărare, fie a sfielii lor, fie a necredinței lor, dând fuga la pretextul fricii, ca la un lucru mare și înțelept. Despre aceasta să te convingă și doctorii și îngrijitorii acestor bolnavi care locuesc cu ei, dintre care niciunul nu a fost cumva în pericol, din faptul apropierii de ei. Tu deci, chiar dacă lucrul ar fi de temut și vrednic de vreo bănuială, tu, robule al lui Hristos și iubitorule de Dumnezeu și de oameni, să nu te lași pradă socotințelor mulțimii: îndrăsnește cu credință. Să birue milostivirea frica, și teama de Dumnezeu moliciunea; să stea înaintea socotințelor iubitoare de carne, evlavia; să nu disprețuești pe fratele tău; să nu treci cu grabă pe lângă el; să nu te întorci de către el ca de către ceva spurcat, ca de către

---

108. Aci este vorba de sublimul capitol moral al pomenii și al dobânzii spirituale. Nu toți au bunuri materiale, cu care să facă binele pe care îl doresc să-l facă din toată inima. Dar mai este și un alt-fel de pomană, învață îndeobște sfinții Părinți: compătimește, suferă alături cu cel din nevoie, dă-i sfat încurajator, îndrumează-l, ajută-l duhovnicește, împrumută-l cu învățătură din Sf. Scriptură și cere-i să-ți restitue capitalul cu dobândă, adică cu prosperarea lui în cele duhovnicești. Este deci vorba de singurul fel de dobândă admis de Sfinții Păriinți: dobânda duhovnicească cerută la capitalul împrumutat din Sfânta Scriptură. De această dobândă nu trebue iertat niciun datornic. Vezi deopotrivă: Sf. Ioan Gură de Aur, In Genes.hom. XLI, 2, M. P. G. LIII, col. 376-377; Ambrozie, De Tobia, XVIII, 61, P. L. XIV, col. 783-784; Origen, In Exodum, hom. XIII, 1. P. G. XII, col. 388. Pomana și dobânda duhovnicească sunt considerate între binefacerile cu ajutorul lucrurilor mari, cum am văzut în capitolul respectiv. Pomana, milostivirea de tot felul, însă cu lucruri materiale, este considerată ca operă înfăptuită cu a doua categorie de lucruri puse la îndemâna omului: lucrurile mici, adică materiale, pământești. Sf. Ioan Gură de Aur, deopotrivă, împarte și el lucrurile omenești, care contribue la valoarea morală a faptelor noastre, tot în două: lucruri mari, adică comune: aerul, pământul, apa, în general stihiile, și lucruri individuale, cum ar fi, de exemplu, poseeiunea.

o murdărie, ca de către ceva dintre cele de care trebue să fugi şi de care nu este îngăduit să te apropii. El este un mădular al tău, măcar că este îngenunchiat sub povara nenorocirii. «Ţie ţi-a fost lăsat în sarcină săracul» [109], ca unui Dumnezeu [110], măcar că treci pe lângă el cu suflet foarte învârtoşat de îngâmfare, căci poate te voi face să te ruşinezi de aceste vorbe. Iţi stă în faţă prilej de iubire de oameni, chiar dacă diavolul te alungă dela dobândirea binefacerii dela Dumnezeu.

Cap. 28. Oricine pluteşte pe mare este aproape de primejdia de a cădea pradă valurilor, cu atât mai mult, cu cât pluteşte poate mai cu curaj şi tot cel îmbrăcat cu trup omenesc este aproape de primejdia relelor legate de trup, şi cu atât mai mult, cu cât merge semeţ şi nu se uită la cei care zac în faţa lui. Cât timp pluteşti mânat de vânt prielnic, întinde mâna celui căzut pradă valurilor; cât timp ai trupul sănătos şi eşti bogat, ajută pe cel care se sbate în nenorociri şi suferinţe. Să nu aştepţi să înveţi din nenorocirile tale cât de mare rău este lipsa de omenie şi cât de mare bine sunt milostivirile care se deschid celor din nevoi. Să nu vrei să-şi ridice Dumnezeu mâna împotriva celor mândri şi care trec cu nepăsare pe lângă săraci. Invaţă aceste sentimente în nenorocirile altora; dă ceva, fie şi puţin celui din nevoie, căci nu este puţin pentru cel lipsit de toate şi nu este puţin nici pentru Dumnezeu, dacă este dat după puterea ta [111]. Dă în

---

109. Psalm, X, 14.

110. Sf. Grigorie numeşte adesea pe creştin «Dumnezeu». Vezi şi cap. 23: «faptul că eşti Dumnezeu însuşi» şi cuv. XI, 5 (Haeuser, op. cit. p. 262) unde vorbeşte de «îndumnezeire» — θεῶσις , Lucrul acesta este comun Sfinţilor părinţi, îndeobşte misticilor şi filosofilor, şi are şi un fundament Scripturistic. Mântuitorul vorbeşte de o «asemănare» a noastră cu Dumnezeu, pe calea desăvârşirii morale; Mântuitorul numeşte pe cei nevoiaşi şi suferinzi «fraţi mai mici ai lui». Pretutindeni suntem arătaţi ca «fiind din Dumnezeu». In lumina Sf. Scripturi, Sf. Ioan Gură de Aur are cele mai duioase pagini în care vorbeşte despre identificarea lui Hristos cu cel sărac şi strivit de dureri şi nenorociri.

111. Valoarea morală a pomenii este în funcţie de posibilitatea materială a celui care dă. Un bănuţ dat de pomană de către un mare bogat, nu poate avea valoarea morală a bănuţului văduvei din Evanghelie. Deaceea, când este vorba de o pomană eficientă şi cu valoare morală, ea trebuie să fie proporţională cu puterea fiecăruia. Acest lucru este indicat, în genere, prin expresia «κατὰ δύναμιν», «după puterea proprie» a celui care dă.

loc de lucru mare râvna sufletului; dacă n'ai nimic, lăcrămează, că mare leac este unui nenorocit o milostivire care i-se aduce din suflet și mult ușurează nenorocirea o suferință sinceră alături de el [112]. Nu-ți este de mai puțin preț, omule, omul decât vita care, când cade în groapă sau se rătăcește, legea îți poruncește s'o scoți și s'o aduci îndărăt [113], lege care, dacă mai ascunde și un alt înțeles, mai puțin la îndemâna minții și mai adânc, cum sunt multe locuri ale adâncimii și îndoitului ei înțeles, acest lucru nu stă în puterea mea de pricepere, ci în puterea Duhului, care pe toate le cercetează și le cunoaște. Lucrul pe care îl pricep eu însă de aci și cât ajunge la socotința mea, este că din iubirea de oameni arătată de noi prin lucruri mici, ea ne exersează în vederea unei iubiri de oameni mai desăvârșite și mai mari. Căci de câtă iubire nu este nevoie față de cei de acelaș neam și de o egală cinstire cu noi, când iubirea ne este cerută până și față de ființele necuvântătoare?

Cap. 29. Aceste lucruri ni le spune deci rațiunea și legea și oamenii cei mai cumpăniți, la care este mai de preț să facă ei bine la alții, decât să-l primiască dela alții și la care mila este mai râvnită decât agonisirea de averii. Ce vom zice despre înțelepții noștri? Căci mă opresc să vorbesc de înțelepții păgâni, care-și găsesc Dumnezei părtinitori patimilor lor și lui Kerdo [114], căruia îi dau cinstirea întâietății și, lucru și mai grozav decât aceasta, la unele neamuri chiar este obiceiul a se jertfi oameni unora dintre demoni și cruzimea este socotită acolo drept o parte a credinței în Dumnezeu și de astfel de jertfe se bucură și cei din neamurile acelea și cred că se bucură și zeii lor, făcându-se astfel răi preoți și răi tăinuitori ai celor răi. Sunt însă unii dintre ai noștri, lucru care este și vrednic de plâns, care atât de mult se abțin dela împreuna îndurerare cu cei care se canunesc în nenorociri și dela ajutorarea lor, încât le fac mustrări amarnice și îi insultă și filosofează lucruri goale și zadarnice și grăesc către ei cu adevărat din pământ [115] și vorbesc în aer și nu către

---

112. Pomana spirituală.
113. Deuteronom, XXII, 1...
114. Bogăția, și de aci și un zeu al bogăției, Kerdo, Mercur, Lucrius, dela κερδαίνω : a câștiga, latinește «lucrum».
115. Isaia, XXIX, 4.

urechi care pricep uşor şi obişnuite cu auzirea învăţăturilor dumnezeeşti, şi îndrăznesc să spună: «dela Dumnezeu le este dat acelora să trăiască în nenorociri şi în necazuri, dela Dumnezeu ne este dată nouă celorlalţi fericirea», şi: «cine sunt eu ca să surp învăţătura pusă de Dumnezeu şi să mă arăt mai bun decât Dumnezeu? Canuniască-se, trăiască în nenorociri şi neajunsuri! Aşa a socotit El şi pace»! Şi numai aci sunt iubitori de Dumnezeu, când trebue să-şi păziască banii şi să mustre pe cei nenorociţi şi să-i insulte. Dar că nu dela Dumnezeu cred aceştia că le vine fericirea, acest lucru îl arată ei limpede din cele ce vorbesc. Fiindcă cine oare ar fi cugetat astfel despre cei care trăiesc în nevoi, când ştie că Dumnezeu i-a dăruit cele ce posedă? Căci este proprietatea aceloraşi oameni şi să aibă ceva dela Dumnezeu şi să se folosească după voinţa lui Dumnezeu de cele ce au.

Cap. 30. Dar dacă chiar dela Dumnezeu le este dată acelora suferirea nenorocirii, nu este încă lucru limpede, câtă vreme materia poartă dela sine neorânduirea, ca în valurile apei. Şi cine ştie dacă cel din nenorocire este pedepsit pentru răutate, iar cel din fericire este înălţat ca unul vrednic de laudă, ci dacă nu, din contră, cel rău este înălţat din pricina răutăţii, iar cel drept este încercat din pricina virtuţii, cel rău fiind încărcat cu tot mai multă slavă, ca să şi cadă mai greu, îngăduind ca mai întâi să i-se deslănţue toată răutatea, ca şi la o boală, ca să fie pedepsit mai cu dreptate, iar cel drept fiind îngenunchiat de nenorocire, dincolo de vreo socotinţă, pentruca, odată lămurit ca aurul în cuptor, să-şi topiască răutatea, chiar de ar fi puţină în el? Căci cu desăvârşire curat şi fără de pată nu este nimeni, absolut nimeni în firea cea născută, cum am auzit [116], chiar dacă s'ar părea mai virtuos. Căci aflu în Dumnezeeasca Scriptură o taină şi de felul acesta. Şi ar fi lucru îndelung ca să număr toate graiurile Duhului, care mă duc la aceasta. Dar cine ar putea să numere şi să măsoare nisipul mărilor şi picăturile de ploaie şi mărimea adâncului [117]? Cine ar putea descoperi adâncul înţelepciunii lui Dumnezeu celei care este în toate lucrurile, prin care nu numai că a făcut toate, dar le şi chiverniseşte, şi în chipul pe care îl vrea şi îl ştie El? Căci ajunge, după cum spune Dumne-

---

116. Iob, XXV, 4.
117. Ecclesiast, I, 2.

zeescul Apostol, ca minunându-ne numai de neputinţa noastră de a o scruta şi contempla, să trecem pe lângă ea· «O, adâncime de bogăţie, de înţelepciune şi de cunoaştere a lui Dumnezeu! Cât de anevoe de pătruns sunt judecăţile lui şi cât de greu de descoperit căile lui»[118] şi: «Cine a cunoscut mintea Domnului»[119]» «Cine, zice Iob, a ajuns la marginile înţelepciunii lui»[120]? Cine este înţelept şi va înţelege acestea[121], şi nu va măsura cu neputinţa lui de înţelegere lucrul care întrece orice măsură?

Cap. 31. Fie deci altul îndrăzneţ şi viteaz în acestea, ba chiar să nu fie nimeni. Eu însă stau în cumpănă de trebue să pun întru totul pe seama răutăţii cuiva canunirea lui în lumea aceasta, sau pe seama vieţii lui evlavioase tihna de aici a cuiva. Se întâmplă însă câteodată să pătimiască aici cei răi şi să trăiască în fericire cei buni şi în vederea unui lucru de folos lor, anume, fie ca prin reaua pătimire a celor răi să se taie calea păcatului, fie ca prin traiul fericit al celor buni să se deschidă calea virtuţii, dar lucrul acesta nu se întâmplă întotdeauna şi nici în chip desăvârşit, ci este lăsat pentru vremea vieţii de dincolo, în care unii vor primi răsplata faptelor lor virtuoase, iar alţii răsplata vieţii lor păcătoase. «Căci vor învia, spune Scriptura, aceştia întru învierea vieţii şi aceştia întru învierea judecăţii»[122]. Lucrurile din această viaţă au deci alt chip şi altă conducere, însă toate duc dincolo, fiindcă neorânduiala care ni se pare că este aici jos la noi, la Dumnezeu are negreşit orânduială, cum ar fi, spre exemplu, în trupurile omeneşti mădularile ieşite în afară şi părţile dinlăuntru, mărimi şi micimi şi cum ar fi ridicăturile şi lăsăturile pământului, prin care lucruri, prin legătura dintre ele, se alcătueşte şi se contemplă frumuseţea; fiindcă şi neorânduiala şi neregularitatea de până aci a materiei de lucru a unui meşteşugar, ar fi cu mult meşteşug aranjată, dacă s'ar pregăti pentru facerea unui lucru; atunci numai înţelegem şi noi şi mărturisim frumuseţea lucrului făcut, când o vom privi-o desăvârşită. Şi totuşi, nici meşteşugarul acela nu era necunoscător al

---

118. Romani, XI, 33.
119. Romani, XI, 34.
120. Iob, XV, 8.
121. Ozea XIV, 10.
122. Ioan, V, 29.

meseriei lui, cum suntem noi, și nici cele din această viață nu se conduc fără o rânduială, din pricină că nu ne este cunoscută și nouă chibzuința lui Dumnezeu pusă în ele.

32. Dar dacă trebue să luăm chiar și o comparație a patimei noastre, apoi nu suntem departe de starea celor care li-se face greață și le vine amețeală, părându-li-se că toate se învârtesc în jurul lor, pe când în realitate ei înșiși se învârtesc. Așa sunt deci și aceștia, despre care vorbim. Căci nu suferă ca Dumnezeu să fie mai înțelept decât ei, dacă se întâmplă să amețească în fața vreunei întâmplări, în timp ce trebuiau fie să se obosiască să afle pricina întâmplării, cu convingerea că poate prin osârduiala minții lor va fi aflat adevărul, fie să cerceteze înțelepciunea din aceasta împreună cu oameni mai înțelepți și mai duhovnicești decât ei, fiindcă și acest lucru este un har dela Dumnezeu și cunoașterea lui nu este la îndemâna tuturor, fie, în sfârșit, să vâneze această cunoaștere prin curățenia vieții [123] și să ceară înțelepciune dela Ințelepciunea cea adevărată. Dar aceștia (O, câtă neînțelepciune!) se întorc cu mintea la ceeace le e mai la îndemână și se lasă înșelați de socotința că lumea se conduce fără o cauză, de vremece ei înșiși nu-i cunosc o cauză și sunt înțelepți pentru neștiința lor, sau, ca să zic așa, neînțelepți și nepricepuți, pentru neînțelepciunea lor de prisos. De aci, unii au stabilit că lumea e condusă de întâmplare și dela sine, cugetări cu adevărat dela sine și născocite la întâmplare; alții că e condusă de o putere oarecare oarbă și nedărâmată a stelelor, care, după ei, împletesc viața noastră, ba mai mult, că chiar și ele însile sunt silite la însăși această împletire, și de adunări și de îndepărtări ale unor stele rătăcitoare și stabile și de o mișcare stăpânitoare a lumii; iar alții, orice altă nălucă i-a trecut fiecăruia prin minte, pe aceea aducându-o nefericitului neam omenesc, au introdus-o în credințele lui, împărțind pronia în diferite socotințe și numiri, în măsura în care n'au putut să se apropie de ea și s'o contemple. Și mai sunt unii care au acuzat pronia de multă sărăcie, socotind

---

123. Ca și în alte locuri din lucrările sale, în special în Cuvântarea I despre Dumnezeu, aci, Sf. Grigorie este sub influență platonică, afirmând că pe Dumnezeu și pe cele înalte le putem înțelege sau mai degrab ne putem apropia de ele cu mintea întrucâtva numai dacă ne-am curățit trupește și sufletește.

ei că cele ce sunt mai sus de noi sunt conduse de ea, dar stând în cumpănă s'o coboare până la noi cei care mai ales avem nevoie de ea, ca şi cum s'ar teme ca, prin binefacerea făcută mai multora, să nu arate mai bun pe binefăcătorul lor, sau să nu li-se obosiască Dumnezeu făcând bine mai multora.

33. Dar aceştia, cum am zis, aruncă-se dela noi fiindcă şi Scriptura, luându-o înainte, bine i-a îndepărtat, căci zice ea: «zadarnică s'a făcut neînţelegătoarea lor inimă; numindu-se pre ei înţelepţi, au ajuns nebuni şi au schimbat slava Dumnezeului cel nestricăcios» [124]**, batjocorind pronia lui Dumnezeu carea este în toate, prin nişte mituri şi umbre. Noi însă să nu ne lăsăm înşelaţi de asemenea poveşti nici pe noi înşine, dacă avem vreo grijă de raţiune, fiinţe raţionale cum suntem şi cu grijă de raţiune, nici să nu primim pe cei care le cred, chiar de le-ar alerga limba în socotinţele şi învăţăturile lor absurde şi ar fi încântaţi de noutatea lor. Să credem însă că Dumnezeu este făcătorul şi ziditorul tuturor lucrurilor, căci, cum ar fi existat lumea, dacă nu ar fi fost cineva care s'o aducă în fiinţă şi s'o pună în armonie? Şi să introducem, odată cu aceasta, pronia care, nu numai că ţine, dar şi leagă părţile acestui univers între ele, fără numai dacă ar fi ca Universul, care se poartă de la sine, să se desfacă şi să se destrame de îndată, ca o corabie din pricina furtunii, datorită neorânduirii materiei din care e alcătuit, şi să se ducă iarăşi în amestecul şi haosul dela început. Şi să admitem că Dumnezeu, fie că-l numim făcător, fie că-l numim ziditor, conduce îndeosebi lucrurile noastre, chiar dacă viaţa noastră se conduce de stări de lucruri protivnice între ele** [125]**, care poate din această pricină ne sunt şi necunoscute, ca prin greutatea cunoaşterii scopului lor, să admirăm raţiunea cea mai presus de toate. Fiindcă tot ceeace se înţelege uşor, este lesne nebăgat în seamă, iar ceeace este peste puterea înţelegerii noastre, cu cât este mai puţin la îndemâna înţelegerii noastre, cu atât este mai minunat şi exercitează dorinţa tot ceeace fuge de plăcerea noastră** [126]**.**

---

124. Romani, I, 21...

125. Adică prin bogăţie şi sărăcie, sănătate şi boală.

126. Această constatare înaltă este o lege fundamentală a psihologii omului. Poate tocmai pentru că Dumnezeu este peste puterea de pricepere a minţii noastre, pentru aceea este el atât de dorit de noi, ca şi în ordinea omenească propriu zisă, unde, multe sunt dorite de noi toc-

Cap. 34. Pentru aceasta să nu ne minunăm nici de toată sănătatea, nici să dispreţuim boala, nici să ne lipim inima de averea trecătoare, mai mult decât se cuvine, lipindu-ne de curgere şi cheltuindu-ne pentru aceasta o parte din suflet, nici să nu ne ridicăm împotriva sărăciei, ca împotriva uneia cu desăvârşire vrednică de defăimat şi de osândit şi din tagma celor vrednice de urât, ci să ştim că este vrednică de defăimare şi sănătatea fără înţelepciune, al cărei fruct este păcatul şi vrednică de cinste boala sfântă [127], ruşinându-ne noi de cei care au biruit prin suferinţă, ca nu cumva să se ascundă vre un Iob printre cei bolnavi, mult mai de cinstit decât cei sănătoşi, chiar dacă ar rade puroiul [128], chiar dacă noapte şi zi s'ar nemernici fără adăpost, strâmtorat şi de răni, şi de soţie, şi de prieteni, după cum şi bogăţia cea nedreaptă să fie aruncată, din pricina căreia se canuneşte pe drept bogatul acela în flacăra iadului şi cere o picătură mică de apă pentru răcoreală [129] şi să lăudăm sărăcia mulţămitoare şi înţeleaptă, cu care se mântueşte Lazăr şi se îmbogăţeşte cu odihna cea din sânurile lui Avraam.

Cap. 35. Dar eu socotesc că şi pentru această pricină este necesară iubirea de oameni şi îndurarea faţă de cei lipsiţi, anume pentru ca să astupăm gura celor care au astfel de gânduri despre aceştia [130] şi să nu ne lăsăm învinşi de nişte socotinţe deşarte, punând cruzimea, întocmai ca o lege, împotriva noastră înşine; dar mai mult ca de orice să ne ruşinăm de porunca şi de exemplul dumnezeesc. Care poruncă? Şi băgaţi de seamă stăruinţa şi sinceritatea ei. Căci cei insuflaţi de Duhul Sfânt nu s'au dat înapoi după ce au vorbit de ea odată şi nici de două ori şi nici nu au zis unii da, iar alţii nu, sau unii mai mult, iar alţii mai puţin, ca şi cum n'ar fi vorba despre un lucru mare şi nici dintre

---

mai pentru că fug de noi. O gândire similară o întâlnim şi la Sfântul Grigorie al Nisei (Despre viaţa lui Moise, M. P. G. XLIV, 404, D), unde spune: «Acest lucru este într'adevăr vederea lui Dumnezeu, să nu-ţi găseşti niciodată o săturare a dorinţii sufletului după el»: τοῦτό ἐστιν ὄντως τὸ ἰδεῖν τὸν θεόν, τὸ μηδέποτε τῆς ἐπιθυμίας κόρον εὑρεῖν Haeuser, op. cit. p. 302, notă.

127. Adică lepra.

128. Iob, II, 8.

129. Luca, XVI, 24.

130. Adică socotesc, cum am văzut mai sus, că sărăcia şi necazurile nevoiaşilor sunt lucruri rânduite lor de Dumnezeu şi deci nu este nevoie să li-se vie în ajutor, fiindcă ar însemna să dărâmăm o lege pusă lor de el.

cele numaidecât necesare, ci şi toţi şi fiecare cu râvnă, fie mai întâi, fie între cele dintâi, ne poruncesc aceasta, aci îndemnând, aci ameninţând, aci înfruntând şi sunt împrejurări când aprobă pe cei care săvârşesc această faptă bună, ca prin stăruinţa reamintirii să înrâuriască asupra înfăptuirii poruncii. «Din cauza nenorocirii săracilor şi gemătului celor nevoiaşi, acum mă voi scula, zice Domnul» [131]. Cine nu se teme de Domnul când se va ridica? Şi: «Scoală-te, Doamne, Dumnezeul meu, înalţă-se mâna ta, nu uita de săraci» [132]. Să ne rugăm să nu se întâmple o astfel de înălţare şi să nu voim să vedem mâna lui ridicată împotriva celor nesupuşi şi încă mai mult, să nu voim s'o vedem întinsă asupra celor învârtoşaţi la inimă. Şi: «Nu a fost uitată strigarea săracilor» [133], şi: «Ochii lui privesc peste sărac» (lucru care este mai bun şi mai puternic decât pleoapa), pleoapele lui cercetează pe fiii oamenilor» [134], cercetare care, cum ar zice cineva, este mai mică şi de mâna a doua.

Cap. 36. Poate că ar zice cineva: acestea sunt spuse pentru săracii şi lipsiţii nedreptăţiţi de soartă [135]. Nu zic că nu, dar să te îmboldiască şi acest lucru către iubirea de oameni. Căci aceia de care se ţine atâta socoteală când sunt nedreptăţiţi, şi mai mare le va fi harul, desigur, când li se va face bine. Căci dacă cel care necinsteşte pe sărac, mânie pe cel care l-a făcut» [136], cinsteşte pe făcător omul care înconjoară cu grijă făptura. Şi iarăşi, când auzi: «Sărac şi bogat s'au întâlnit unul cu altul, iar pe amândoi i-a făcut Domnul» [137], să nu socoteşti că pe unul l-a făcut sărac, iar pe altul bogat, ca şi mai mult să te ridici împotriva săracului, că nu este arătat dacă o astfel de deosebire între ei este dela Dumnezeu. Amândoi deopotrivă, spune Scriptura, sunt făptură a lui Dumnezeu, deşi cele din afară nu le sunt egale: să te înduplece lucrul acesta la milostivirea şi la iubirea de oameni, ca oridecâteori te vei îngâmfa din pricina acestor lucruri

---

131. Psalmul, XII, 6.
132. Psalmul, X, 12.
133. Psalmul, IX, 13.
134. Psalmul IX, 19.
135. Adică toate cele cuprinse în citatele din capitolul anterior, din care reese că pe săraci îi are în grijă Dumnezeu.
136. Proverbe, XVII, 5.
137. Proverbe, XXII, 2.

din afară, să te zmerești la gândul că ești și tu tot o făptură și să te faci mai cumpănit decât până acum. Ce încă mai spune Scriptura? «Cel care miluește pe sărac, împrumută pe Dumnezeu» [138], zice ea. Cine nu primește pe un astfel de datornic, care dă la vreme înapoi împrumutul cu adăogare de rod? Și iarăși: «Prin milostivire și prin credință se curătă păcatele».

Cap. 37. Să ne curățim deci sufletele, milostivindu-ne față de alții, să ne spălăm petele și murdăriile de pe suflete cu iarba cea bună și să ne albim, unii ca lâna, alții ca zăpada, după măsura milostivirii. Să spun ceva și mai de temut: chiar dacă nu ai suferit vreo zdrobire, nici vreo vânătae, nici vreo rană umflată, nici vreo lepră a sufletului, sau vreun semn care dă de bănuit, sau vreo pată albă [139] pe care legea le curăția puțin, este nevoie însă de Hristos care să le îngrijiască; tu însă rușinează-te de cel care a suferit răniri, și spaimă pentru noi. Și te vei rușina, dacă te vei arăta bun și iubitor față de mădularul lui Hristos. Dar dacă atât de mult te-a rănit poate tâlharul și tiranul sufletelor noastre, fie pe când te coborai din Ierusalim spre Ierihon, fie în orice loc, prinzându-te neînarmat și nepregătit, încât pe drept cuvânt să zici vorbele acelea: «S'au împuțit și au putrezit ranele mele, de către fața nebuniei mele» [140], dacă dar în asemenea stare te afli, încât să nu mai cauți nici vindecare de boală, nici să nu cunoști chipul tămăduirii tale, vai de rana ta cea cu adevărat rană și de nenorocirea care te trage în fundul adâncului! Și dacă nu ți-ai pierdut cu desăvârșire nădejdea și nu te socotești cuprins de o boală de nevindecat, apropie-te de tămăduitor, roagă-te, tămăduește rănile prin răni, dobândește lucrul asemenea prin lucru asemenea [141], mai mult chiar, vindecă boalele mai mari prin boale mai mici [142]. Va zice sufletului tău: eu

138. Proverbe, XIX, 17.

139. Vezi Levitic, cap. XIII-XIV, unde se arată semnele leprei, ale acestei groaznice bube care se întinde pe tot corpul și topește toată carnea.

140. Psalmul XXXVIII, 6.

141. Adică vindecarea ranelor sufletului, sau mântuirea de păcate, prin iubirea de oameni arătată față de suferirile și rănile celor din nevoi: vindecare prin vindecare.

142. Adică iertarea păcatelor de către Dumnezeu, prin ajutorul dat de noi celor din suferințe. Dând aproapelui un mic ajutor, ni-se dă în schimb un mare ajutor: prin îndurare, prin pomană, ne curățim păcatele.

sunt mântuirea ta» [143] **și: «credința ta te-a mântuit»** [144] **și: «iată, te-ai făcut sănătos»** [145], **și toate cuvintele iubirii de oameni, numai de te va vedea că ești iubitor față de cei în suferințe.**

Cap. 38. «Fericiți sunt cei milostivi, spune Scriptura, căci aceia se vor milui» [146]. **Nu este pusă la urmă între fericiri mila. Și: «Fericit este cel care ia aminte la cel sărac și nevoiaș»** [147], **și: «Bun este bărbatul îndurător și care dă cu împrumut** [148]», **și: «Toată ziua face milostenie și dă cu împrumut omul drept** [149]. **Să răpim fericirea, să ne chemăm înțelepți, să ne facem buni. Să nu-ți întrerupă mila nici noaptea. Să nu spui: «Du-te și vino iarăși și mâine îți voi da»** [150], **să nu cumva să se așeze ceva între pornirea gândului tău și între binefacerea ta; singur acest lucru, iubirea de oameni adică, nu îngădue amânare. «Frânge celui înfometat pâinea ta și adu în casa ta pe săracii lipsiți de adăpost»**[151] **și acestea să le faci cu toată râvna sufletului. «Căci cel care face milostenie, spune Scriptura, s'o facă cu voioșie»** [152], **și îndoit îți va fi binele prin graba cu care ești gata să-l faci. Căci binele făcut cu mâhnire, sau din constrângere, este fără de har și fără de podoabă, că binefacerea trebue făcută cu tresăltare de bucurie, nu cu lacrămi în ochi. «Dacă vei da la o parte legătura, spune Scriptura, și întinderea mâinii»** [153], **adică îngustimea inimii și**

Această învățătură este scripturistică. Ea se găsește, în realitate, în cărțile canonice ale N. Testament, ci nu, cum s'a zis, în apocrifele V. Testament. Sfinții Părinți vorbesc cu multă insistență despre puterea pomenii de a ierta păcatele. Sf. Ioan Gură de Aur o pune la mijlocul celor cinci căi ori momente ale pocăinței. Practica creștină chiar pune condiția pomenii în canonul tainei mărturisirii. (O cuprindere mai pe larg și cu toată documentarea necesară, privitor la această problemă, este făcută în teza mea de doctorat: Iubirea aproapelui și mila cu el, la Sf. Ioan Gură de Aur).

143. Psalmul XXXV, 3.
144. Matei, IX, 22.
145. Ioan, V, 14.
146. Matei, V, 7.
147. Psalmul XLI, 1.
148. Psalmul CXII, 5.
149. Psalmul XXXVII, 26.
150. Proverbe, III,, 28.
151. Isaia, LVIII, 7.
152. Romani, XII, 8.
153. Isaia, LVIII, 6.

încercarea, adică starea în cumpănă și cuvântul de cârtire, ce se va întâmpla? O, ce mare și minunat lucru se va întâmpla! precum, o, ce și câtă răsplată a acestui lucru! «Va țâșni odată cu zorile lumina ta și sănătatea ta va răsări degrabă» [154]. Cine deci nu dorește lumină și sănătate?

Cap. 39. Dar mă rușinez și de punga [155] lui Hristos, carea ne îndeamnă la hrănirea săracilor și de înțelegerea dintre Pavel și Petru, că în timp ce li s'au împărțit între ei meleagurile de predicare a Evangheliei, și-au făcut pe săraci o grijă comună [156] și de desăvârșirea tânărului din Evanghelie, rânduită și legiuită în darea averilor la săraci [157]. Socotești oare că nu este nevoie pentru tine de iubirea de oameni, ci de o liberă alegere? Că ea nu este o lege, ci o sfătuire [158]? Aceasta o voiam și eu foarte mult și o socotiam, însă mă înspăimântă mâna stângă [159], și caprele și acelea cu care sunt mustrați de cel care i-a pus, osândiți fiind ei la această stare, nu pentrucă au răpit și nici pentru că au jefuit locașuri sfinte, sau pentrucă au desfrânat sau au făcut vreun oarecare alt lucru dintre cele oprite, ci pentrucă nu au purtat grijă de Hristos prin cei săraci.

Capă 40. Așa dar, dacă sunteți convinși de mine, o robi ai lui Hristos și frați și împreună moștenitori, cât este încă vreme, să cercetăm pe Hristos, să purtăm grijă de Hristos, să hrănim pe Hristos, să îmbrăcăm pe Hristos, să aducem împreună cu noi în casa noastră pe Hristos, să cinstim pe Hristos, nu numai cu

---

154. Isaia, LVIII, 8.
155. Ioan, XII, 6, XIII, 29.
156. Galateni, II, 9...
157. Matei, XIX, 21.
158. In cerințele ei pentru desăvârșirea spirituală a omului, Evanghelia cuprinde **porunci**, care sunt obligatorii, și **sfaturi**, care sunt la libera alegere ori determinare a omului. Iubirea aproapelui și mila cu el, de care este vorba în general în N. Testament, este o poruncă fundamentală, fără de care Creștinismul este lipsit de orice sens și conținut spiritual — moral. — Aceasta se vede îndeosebi din cap. 39 din lucrarea de față.

159. Aci amintește de judecata viitoare, când cei păcătoși vor sta la stânga lui Dumnezeu, iar cei virtuoși și binefăcători la dreapta lui, separați între ei, cum separă păstorul caprele de oi, caprele la stânga, oile la dreapta, cum vedem din comparația din Sf. Evanghelie (Matei XXV, 32...).

masă, ca unii[160]**, nici cu miruri**[161]**, ca Maria, nici cu îngropare numai, ca Iosif Arimateianul**[162]**, nici cu lucruri pentru îngropare, ca Nicodim care a fost numai pe jumătate iubitor de Hristos**[163]**, nici cu aur, cu tămâie și cu smirnă, ca magii**[164] **mai înainte de cei care i-am spus, ci fiindcă milă vrea și nu jertfă**[165] **Stăpânul tuturor și fiindcă milostivirea este mai presus de zeci de mii de miei grași, pe aceasta să I-o aducem prin cei care sunt în lipsuri și care azi sunt aruncați la pământ, ca, atunci când vom pleca de aici, să ne primiască în corturile veșnice, în Hristos însuși Domnul nostru, căruia i-se cuvine slava în veci. Amin**[166]**).**

Preot Dr. **GH. TILEA**

---

160. Luca, VII, 37...; Ioan, XII, 2.

161. Ioan, XII, 3.

162. Ioan, XIX, 38.

163. Ioan, XIX, 39. Aci Nicodim este numit pe jumătate numai iubitor de Hristos, fiindcă nu a avut curajul să vie ziua la Iisus, cum se vede în citatul de față.

164. Matei, II, 11.

165. Matei, IX, 12.

166. Lucrarea de față este extrasă din Revista «Glasul Bisericii», numerile 9—10 (Septembrie-Octombrie) 1948.

Tipografia „Sfântul Ioan cel Nou” Suceava